STUDIA

IN

VALERIUM MAXIMUM

SCRIPSIT

ET

PERMISSU AMPL. PHILOSOPH. ORD. UPSAL.

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES RITE CAPESSENDOS

DEFENDET

CARL OTTO LUNDGREN

PHIL. LIC. NAT. SUD.-NER.

IN AUDITORIO VIII

A. D. VI CAL. IUN.

H. A. M. S.

HOLMIÆ

TYPIS DESCRIPT. IN OFFIC. TYPOGR. CENTRAL-TRYCKERIET

MDCCCXCVIII.

Valerii libros, etsi nihil eorum magis proprium est quam contortum quoddam atque argutum scribendi genus, haud indignos tamen antiquis scriptoribus esse visos, in quibus studium collocarent, argumento est, quod exempla ex illis assumpta non pauca in usus suos converterunt Plinius Secundus, Frontinus, Gellius, Priscianus, Lactantius, alii.

Medio vero, quod dicitur, ævo adeo placuit Valerius, ut excepto fortasse Cicerone nemo Latinus scriptor illi ætati fuerit familiarior. Renatis deinde quodam modo antiquarum literarum studiis, ne in oblivione iaceret, opera atque studio, quæ in illo scriptore recensendo collocaverunt atque explanando, quum multi alii effecerunt tum vel maxime Pighius, Lipsius, Perizonius, Torrenius. Quibus omnibus ut ob diligentiam, doctrinam, sagacitatem magna laus non est deroganda, ita cumulatior huius sæculi criticæ arti iure videtur tribuenda, ut quæ certis a principiis profecta iam certius ratione ac via procedat. In primis in libris Valerianis emendandis elaboraverunt Kempfius et Halmius, quorum alter codicibus primus recte æstimandis operam dedit et suppellectilem criticam, confusam antea atque indigestam, ordine disposuit, alter subtilitate iudicii et emendandi cura quasi viam munivit. Quorum editionibus multi magna doctrinæ copia ingeniique vi instructi viri præsertim inter Danos et Germanos ad contextum Valerianum emendandum allecti sunt.

Inter omnes, qui Halmium secuti ad contextum librorum Valerianorum constituendum operam contulerunt, iam pro certo constat artem criticam, neglecto recentiorum codicum testimonio, ad optimorum, qui sunt Bernensis et Lau-

rentianus, fidem esse revocandam. Neque quin aut parum aut nihil adiumenti præbeant ceteri codices, est, quod dubites. Tamen in quibusdam non omnino sunt negligendi. Continent enim certa vestigia, ex quibus apparet et interdum veras lectiones in his codicibus esse servatas, et quomodo quædam corruptelæ meliorum codicum sint ortæ. Cujus generis exemplum unum, quamvis leve videatur, e codice Holmiensi sumptum, in quo cum ceteris conferendo prior hujus libelli pars versabitur, afferam.

Emendavit igitur Kempfius II, 7, 9 *pari sontium* pro *pisonium* quod habet Bernensis, *pisonum*(?) Laur. m. 1. In codice Holmiensi legitur *perisonum* vel fortasse *parisonum* literis *per* compendiose scriptis quemadmodum librarii recentiores interdum etiam *par* reddunt. Quod quamquam mero casu oriri potuit nihil tamen impedit quominus vestigium archetypi scripturæ contineat. Utcumque id est, tamen est confitendum et hoc loco et omnino codicum recentiorum, quod ad contextum recensendum attinet, perexiguam esse utilitatem. Alia tamen de causa, ut contextus historiam accuratius cognoscamus, magis quam assolet respiciendi sunt codices recentiores. Quæ cognitio quum, ut res se nunc habet, sane manca sit, sæpius fit ut viri doctissimi in contextu Valeriano emendando quæ iam pridem acta sunt agant. Nam quod Gertzius inspecta editione Torrenii Madvigio accidisse vidit, id Gertzio ipsi aliisque emendatoribus accidit. Neque solum in eadem sæpius inciderunt quæ veteres iam editores protulerant sed fit interdum, ut Kempfius in altera editione coniecturis virorum doctissimorum tribuat quæ ipse antea in codicibus recentioribus inventa retulerat. Ut pauca huiusmodi exempla afferam, I, 5,2 *transferri* Kempfius (*ed. II.*) emendationi Gertzii attribuit, de codice abbreviato Guelferbytano (*Γ*) tacet sicut VI, 8,7 *nimirum*. Neque magis auctoritatem codicum, quorum sigla Kempfiana suo quodque loco addam, his locis commemorat, quibus coniecturas aut in contextum recepit aut in notis attulit: I, 8, 61 *iterum E corr. C*; II, 4, 5 *lectisterniaque ac* codd. *et E Gertz* III, 7, 9 quo tam *E*; VI, 2, 3 *auita spolia E*; VII, 3, 9 *offudit EΓ*; VIII, 1, 2 addictus *C[E]*, 6, 7 *et attollere F* 7, 5 *namque*

alii incommodo EFΓ; IX, 1 init. *ipsa E*, 1, 1 *suspensa*, 2, 4 studiosiores Cæsaris *EF*.

Quibus exemplis satis demonstratum esse arbitror recentiorum codicum auctoritatem, etsi per se haud magnam, non tamen ab omni parte præ iis, quæ horum temporum viri doctissimi ad contextum emendandum proferunt de suo, esse contemnendam, ut quæ sæpius prorsus eodem quo coniecturæ illorum spectet. Ita et alia eiusmodi exempla sumi posse ex codice Holmiensi ostendit opusculi huius caput primum. Unum hoc loco afferam, in quo cum epitoma Paridis conspirat quodam modo codex noster. Habet enim VII, 2, 14 *detinere* (detinent *Par*) quod etiam Halmius (in Em. Val.) haud fortasse immerito probat (conf. Kempfii Ed. II, p. 331).

Nunc quoniam fors ita tulit, ut hoc loco de epitoma Paridis sermo oreretur, non omittam, quin de iis, qui his ipsis annis exstiterunt emendatores Valerii Maximi, quasi quoddam suffragium feram. Videntur enim mihi quidem non raro auctoritate epitomatoris abusi esse inque id vitium fuisse propensiores. Id, ni fallor, quum in verbis emendandis tum vel maxime ex epitomatore supplendis cerni, aliquot loci, in quibus huius libelli pars altera versabitur, argumento erunt. Atque in id vitium inciderunt fortasse viri doctissimi, quum non satis meminissent, quid orationis perpetuitas, quid excerpendi ratio desideraret. In hoc equidem genere ad auctoritatem Halmianæ recensionis omnino recedendum censeo. Ut igitur non sunt Kempfii modo in contextum recipienda ea, quæ quin sint epitomatoris vix potest dubitari, ita in apparatu critico constituendo majore, quam Kepfii interdum fuit, diligentia suum cuique sive librario sive emendatori est tribuendum. Quod ad consequendum si codices recentiores non sunt inutiles, necessaria prorsus est cognitio eorum accuratior, si certas codicum quasi familias constituere velis. Non omnem igitur mihi videor perdidisse operam, si in codice deterioris notæ excutiendo laboravi.

Sigla codicum in hac dissertatione adhibitorum.

L = Laurentianus sæc. IX.
A = Bernensis sæc. IX.
B = Vindobonensis sæc. XIII.
C = Berolinensis melior sæc. XIV.
D = Beroliniensis deterior sæc. XV.
E, *F* = codd. Guelferbytani sæc. XIV.
Γ = cod. abbreviatus Guelferbytanus sæc. XII.
H = Holmiensis sæc. XIV.
Par. = cod. Vaticanus Paridis sæc. X.
Nep. = Nepotiani cod. Vaticanus sæc. XIV.

---

marg. l. *mrg.* l. *mg.* = in margine.

A.

De codicum Holmiensium altero collato.

Servantur Holmiæ in bibliotheca regia duo Valerii Maximi codices manu scripti, quorum qui ætate præcedere videtur mihi sumpsi conferendum.*) Olim ita fuit signatus: *Valerius Maximus mscrt.* 14. In schedulis chartaceis tergo agglutinatis hæc tria signa adscripta leguntur: 9. 90.**) (201). Recentioribus temporibus tertia est agglutinata schedula chart., quæ insignitur: *Valerius Maximus N:o 20 (c 31: 2).*

Italiam huius codicis esse patriam quum litteræ Italorum more pictæ docent tum ex iis suspicari licet, quæ in calce primæ paginæ scripta inveniuntur. Hæc enim legimus: *V. Cl. Henrico Ernst****) μνημόσυνον D. Romæ Lucas Holstenius *****) CIƆIƆCXXXVIII Idib. Nouemb.*

*) Alter codicum, huic forma persimilis, sæc. fortasse XV exaratus est. In quo et exstat decimus qui putabatur liber et supplentur eadem quæ in aliis leguntur codicibus excerpta a Paride e deperditis libri primi capitibus. Membranaceus est binisque habet foliorum paginas divisas columnis. Fol. I deficit.

**) Hoc signum ad catalogum manu scriptum refertur, qui inscribitur: *Catalogus Librorum manuscriptorum Bibliothecæ Regiæ Stockholmensis 1734.*

***) Henr. Ernesti vel Ernst, Doctor juris, consiliarius Frederici III, regis Daniæ, deinde supremi iudicii assessor factus anno 1667 decessit, vir alioquin præclara eruditione ornatus multumque in antiquis litteris versatus. Cfr. Jöcher, Allgem. Gelehrten-Lexicon II pag. 385.

****) Lucas Holstein vel Holstenius, et ipse doctissimus vir, quem Innocentius X papa bibliotecæ Vaticanæ præfecerat, a papa Alexandro VII Christinæ, reginæ Sueciæ, Romam se conferenti obviam missus est eiusque bibliothecæ primus Romæ curam suscepit.

Cfr Jöcher, l. c. II pag. 1678; M. O. Celsius, Bibliothecæ regiæ Stockholmensis Historia. Holm. 1751, pag. 123.

Qua ex adnotatione in promptu mihi videtur esse codicem huc per Danos translatum esse. Atque habemus duas bibliothecas paulo post medium sæc. XVII e Danis comparatas, quarum altera empta, altera, a rege Carolo X Gustavo iure belli capta, Cornificio Ulfeldio concessa est, a quo paulo post pacem in oppido Roskilde factam in Sueciam transportata est. In qua bibliotheca hunc codicem fuisse crediderim.*)

Membranaceus est, foliorum 166, long. 26,2 cm., lat. 17,5 cm. Quaterniones numero sunt 21, quorum undeviginti octona habent folia, vicecimus decem, unus et vicesimus quattuor. Membranis duo folia chart. præmittuntur, quorum prius capitum indicem, alterum Vitam illam incerti auctoris**) continet, utrumque sæculo fortasse XVI exaratum. His foliis chart. tertium recentioribus temporibus præmissum est, cuius prima pag. hunc habet titulum: *Valerii Maximi De Memorabilibus Libri VIIII,* in secunda autem *Andreas Celse,* Bibliothecarius regius, quædam adnotavit de iis, quæ ex libro exsulant. In aversa ultimi folii pagina quædam hebraice scripta leguntur, de quibus interpretandis interrogantem me docuit professor doctissimus *G. Klein,* rabbinus Holmiensis, hanc esse verborum summam, librum a Lanza (?) quodam bis oppigneratum fuisse, qui primum anno 1402 a. d. V Kal. Aug. duas, iterum anno 1409 a. d. IV Kal. Jul. tres libras Gallicas hoc opposito pignore mutuas accepisset.

Tegumentum habet codex membranaceum.

Continet codex *H* — hoc enim siglo utar — Valerii libros novem. Hanc habet subscriptionem: *deo . . gratias . . amē. Explicit liber Valerii maximi de memorabilibus divisus in VIIII libris deo . . gra . . . tias . . . amen.* Inscriptio autem nulla est.

---

*) De his bibliothecis, Stephanianam dico et Seefeldianam, compara tis vide:

(G. E. Klemming) Om Stephanii boksamling Sthlm. 1850.

V. Gödel, Katalog öfver Upsala Universitetsbiblioteks fornisländska och fornnorska handskrifter. Ups. 1892. — Fornnorsk-Isländsk litteratur i Sverige I. Sthlm. 1898 pag. 90 seqq.

Werlauff: Jørgen Seefeldt og hans Bibliothek (in ephemer. Danica quæ inscribitur *Nyt historisk Tidsskrift* VI, 204 seqq.) Haun. 1856.

**) Vide *Kempf.,* Ed. mai pag. 1.

Ab una manu ante med. fortasse sæc.XIV satis eleganter et nitide exaratus est; paucis tamen locis atramentum pæne evanuit. Litteræ initiales binis coloribus elegantius pictæ sunt ita ut aut cæruleo ruber aut rubro viridis accedat. Quarum prima etiam auro distincta nitet, perquam manco tamen artificio picta.

Non raro librarius vel paulo post codicem exaratum alius glossas quum interlineares tum marginales adscripsit, quæ tamen additamenta, temporis fortasse angustiis coactus, et in 31 fere foliis, quæ ad pagg. editionis alt. Kempf. 214—300 respondent et in supremis codicis foliis quinque et viginti prætermisit (pp. 398—472). Sæpe et ea quæ prætermiserat librarius in margine supplevit ipse. Inter hæc et in rasuris sunt quæ utrum a librario an paulo post ab alio correctore adscripta sint non satis liqueat. Occurrunt etiam additamenta posterioris ætatis, quorum quæ sæc. XIV—XV tribuenda videbantur *m. 2*, quæ sæculo fortasse XVI debentur *m. 3*. significavi.

Foliorum columnis stilo circumscriptis, nullæ præterea sunt ductæ lineæ neque constat sibi versuum numerus. Explentur enim singulæ columnæ 31—35 versibus.

Rubricatoris munere fortasse functus est librarius ipse, nisi quod primo codice quibusdam capitum partibus rubricæ posteriore ætate adscriptæ sunt. Interpungendi nota puncto utitur. Signa quæ sunt /, paulo post addita videntur, iis tamen locis plerumque omissa, quibus glossemata aliaque additamenta marginalia vel interlinearia deesse diximus.

Græca aut omittuntur in hoc codice aut pessime ut assolet corrupta occurrunt.

Ut pauca de orthographia adjiciam, quæ recentioribus codicibus communia sunt et in hoc occurrunt. Exsulant diphtongi. Non raro permiscentur *y* et *i*, *a* et *e* (*u*) vocales, *d* et *t*, *x* et *s* consonantes (velud, set, extimacio, Zeusis). Interdum *ch* pro *h* scribitur (nichil) et semper fere *ci* pro *ti* usurpatur.

Adsimulantur consonantes vel pro adsimulatis aut duplicibus simplices ponuntur (corumpere decesisse). Etiam duplices pro simplicibus scripta occurrunt(tullit).

Interdum *d* pro *cl* scribitur (Temistodes, Perides), in compositis plerumque *di-* et *de-* permiscentur.

Accusativus plur. tertiæ declinationis numquam in *-is*, genitivus semper fere in *-um* pro *-ium* desinit (Samnitum). Plerumque scribitur *equidem* pro *et quidem, nec-quidem* pro *ne-quidem, cognoscere* pro *cognosse, contingit* pro *contigit, prædicatio* pro *prædictio*, prænom. *M.* pro *M'.*, *Manilius* pro *Manlius*. Sæpius permiscentur inter se verba *at, atque, ac, et.* Ut pauca exempla addam, quibus scribendi ratio illustretur, semper fere scribitur *fereretur, huius(ce)modi* pro *huius(ce), iocundus, incolomis, soboles, Epaminundas, accerso, vigesimus, Persem, Darius, Brundusium*; non raro *cum* pro *animi* occurrit.

Græcæ verborum formæ plerumque latine scribuntur.

Maiorem codicis partem ad exemplar Halmii,*) quæ a lib. VI, 6 restabant, ad ed. Kempfii alteram**) contuli, ad quam postea omnia ita accomodavi, ut quæ ab hac recensione discreparent omnino afferrem, commemoratis quæ congruerent perpaucis, si qua maioris momenti videbantur esse.

Eos tantum codices in conferendo adhibui, quorum varietates in apparatibus criticis Kempfianis continentur. Ita fit, ut non pauca eorum, quæ afferam, cum uno alterove ex libris Torrenii aliorumque veterum editorum communia sint. Sed ut est apud eos critica suppellex congesta, nullam satis certam comparationem admittit.

Codicem olim esse collatum hæc indicant, quæ in extremi folii calce adnotata leguntur: *hoc uolomē Valerii Max:i cōtulit loco Sancti Bern. prope et extra (?) muros civitatis hortane Petrus Ser. Aloi-sijs de eadem ciuiᵉ ad usū fratrum comorātium in prefato loco.*

---

*) Valeri Maximi factorum et dictorum memorabilium libri novem. Recensuit C. Halm. Lips. 1865.

**) Valerii Maximi factorum et dictorum memorabilium libri novem. Iterum recensuit Carolus Kempf. Lips. 1888.

Hanc editionem in Siglis, paginarum numeris scriptorisque verbis afferendis sequar. Varietates igitur, quas iam enumerabo,, ad huius editionis paginas lineasque paginarum præscriptis numerorum notis referentur.

Cap. I.

Scripturæ discrepantia.

1,1 Romane 10 anteriore 11 præstantiore] posteriori 17 oratores] auctores 2,26 Calliphanam] calcitariam 3,9 pessimōtē 4,6 Suplicio 5,15 religionis 6,21 sollemni] solēnitatıbus solito 22 prope] per 8,3 ad statum publicumque romanum 8 his] is 9 fuerint 9,9 aliquos 10,16 eodem 22 locris *m. 1.* locros *m. 2.* 12,26 impendit 21,3 Deiottarus 5 huius 8 religioni* 16 recipere 23 Huius] Quis 22,7 id 23,6 ductus est 24,6 expoliarentur 8 tumore] timore (*litt.* u *superscr. corr.*) 25,5 superatis] deuictis 26,5 alicuius 9 denunciarent auruspex 27,9 sanguine 12 Gneo domicio 14 trāsmenium 28,7 fugierunt 8 nequeunt 18 tristus 29,2 hostis 24 de 30,3 refingi poterat 22 placididius 23 relatum 31,10 confregit *in ras.* 32,18 ingressu 20 eodem (i *s. l.*) 35,2 a curia 9 ad 36,2 formidante *Torr.* 14 Summum] sūmi nisi 19 tamen 37,23 interogatoque 38,25 celsiorem 39,2 oculus (*corr. in ras. ex* oculis) 3 mos (s *in ras.*) 4 pone] post 8 attêritus 9 portenderet] portentum diceret 11 tacitus*) 41,21 continete 25 uictum, 42,25 presumsit 43,7 celeri *bis* 19 aprehendit 44,3 conuenirent 17 romano 18 equorum *** sudoremque 22 uersata 45,13 omnium] hominum 46,11 hac] a hac 47,8 exibere 20 admotis (tis *in ras.*) 48,2 essent 3 qui primum diceret 49,15 quod 23 nimis 50,12 inuiolata (inui *expunct.*) 51,10 at 17 eripuit (*exp.,* erupit *mg. m. 3*) 52,3 fuerat 10 tribuit 54,11 comixta 24 libeo 25 intuerentur 55,8 refertur

---

*) Id coniecit (?) Perizonius.

10 septam 56,15 attingimus 57,16 usurparunt 20 lectulo 58,1 ut que 59,11 sacello 27 sacro 60,7 redebant 15 uerecundia 18 eo 22 solititi(?) sunt 61,4 pretulerimus 11 anuntiauerit 18 et 63, 21 XI] quīdecī 64,23 romani populi 65,17 discen**tibus 20 publicam (m *eras.*) 24 magistris 25 remulo 66,5 ac] et 67,14 eius 68,7 hostium 21 modum 69,21 mores 70,7 his 9 demum 71,1 euomit 72,4 Claudius] Clo. 12 apio fuluioque claudio 20 lesbio pamphilio 73,20 uelatos 74,12 sperguntur 28 aduersa 75, 4 audierat 76,9 ramis 23 oseruanda 77,7 autem] enim 78,17 instructissimis 79,5 cohortāti 24 eorum 80,10 prestancia 20 reperiretur 81,22 impleuissent 82,9 incolumē 15 numācie 22 euacuatus 84,5 consulis—domum (*litt.* ulis *in ras.*) 85,18 nequisse 86,29 fabii 34 tribuni 87,4 tribunor. (or *in ras.; corr. ut uid. ex* tribunicie) 6 ageret 16 perisonum 89,20 desiuerint 90,20 munusculis *in ras.* 28 permittere**ut 91,12 acie* 26 delegarant 93,20 ne] nūc 31 *prænomen* C] Cornelius 94,12 Claudium 95,23 finē 97,2 Cateline uicto 98,21 cum simili 99,2 ergo] igitur 5 quendam] aliquē 100,8 percipiendi 10 uos] nō nos 19 cum *bis* 21 esset *in ras.* 101,20 neglexerunt 102,1 directis 5 nec 103,14 his] eis 17 integritate 104,5 confluxerant *Torr.* 27 hoc *in ras.* 27 autem] tamen 105,4 maius] magis 5 quāta 20 enim] igitur 25 *prænom.* P] paulo 107,9 clientule 18 libertate 109,6 pueritia 19 eṙgo] igitur *in ras.* 110,5 asserendo 21 perniciosa 23 periclem (*litt.* peri *in ras.*) 27 ianua 111,5 utrum *bis* 28 agebantur 112,18 et *pr*] in 26 a *corr. ex* ab 116,3 præstācia (*litt.* sta *in ras.*) 24 Elle*am 117,3 unius] unū (u *post. punctat.*) 8 affigere 13 defensus (-us *in ras.*) 29 eius 31 extremi 118,1 resecandarum 8 propositum] ex proposito *post* cessisset 27 e*dem 119,4 egomemet 16 manibus 20 parui 21 præstancia 120,1 presentemus 24 istud] hoc 121,4 retin**ens 122,6 decimie 10 per parum 11 Cynægirum] negirum 123,3 ne] nec 20 mittentibus 25 cerneris 26 ac] et 30 infectas 124,1 enatasti *Torr.* 125,6 prīceps 21 fuluii (*poster.* i *superscr.* 126,12 et] ex 127,9 sciētia 128,3 reddēsque 12 extraxit 20 superiaceret 22 intermersit 23 inimice *in ras.* 24 cartaginis 129,10 animi 131,15 animaduertit 20 monimentum 132,13 et 133,13 approbauit 25 perdit 134,2 atque] eo 5 et] atque 23 reducūtur 25 naturam (materiam

mrg.) 137,11 ornamenta 138,25 candidamque 139,19 solebat 140,5 intra 141,14 neapolim 143,23 quadregies 144,1 egit] fecit 13 necessarium ad rempub' usum 17 ei] eius 27 sperantem (— rantem *in ras.*) 145,13 muriones 14 tribulis 146,1 romano ppl'o 21 e] et 25 consul (*subscrib.* existēs crassus) 29 ulla] i*lla 148,11 prosecutus est 149,16 itaque] ita 21 tui tantummodo in biduum mei in omne 30 defecto 150,15 mirabilius 151,20 transymenium 152,8 Codri (i *in ras.*) 19 latosque] atque latos 153,10 speciocissimus 13 celenamque 19 cale*am (— am *s. l.*) 154,3 seueritas 5 infatigalem 6 hanibalis 155,19 arripuit 22 excepitque 156,4 armatum 10 circumdedisti ostenderes 21 maligna] in aliqua 26 turbari 157,5 usurpandum 10 amplitudine 17 grates 18 uitæ] uti *e lin. pr. repet.* 22 edisset 158,1 romane 2 supant 2 modo] nō 16 ageretur 21 proclamabat 22 quo 159,15 mansuetudo 160,2 condicionis 9 eius 161,1 ut] et 10 Tarso 20 amicus eius 21 surexisset 25 tum] tamen 162,26 itaque quo condicio libertatis esset 163,1 detraxit 19 aduocatum 165,5 de] inde 8 ut is] ud* his 15 hæc] hoc 21 inimicitiam 166,1 adeo 5 aduersus] uersus 22 illius] eius 167,2 populo romano 11 orbis partem] orbem 12 petere 14 in — eius — censura (*lin. in ras.*) 23 Quid 168,11 patiuntur 169,12 spectandi 170,13 gladii 23 reuidere 171,2 speusilippo 9 certo] toruo 172,16 admiratione 21 seque] set que 173,6 contradicione *) 174,5 quidem] inquit 175,8 dissidere] descendere 16 exinde 28 cuius] eius 177,3 liberis 4 indicio 16 iniurian 178,9 cypros 15 totius] et totius 17 Munatius] m. 24 operum suorum] suarum rerum *post* magnitudinem 179,15 argenturam 180,13 cum] in 20 lucinius (i 2. *superscr.* m. 2[?]) 181,2 fuit] est 182,23 distribuerant 183,22 cum] quasi 27 XII] septem (*corr. mg. m. 2.* duodecim) 184,6 externas 20 ferretur 20 dono] *corr. e* domo 24 marcius 25 inflixerant (*corr. ex* influx.) 186,12 abstinentiam] constantiam 187,10 cornelia (*corr. ex* C—am) 10 matr (*corr. ex* matrē) 188,4 presentabitur 7 post 25 aduerterat 189,6 alienanda 20 rexerunt 190,12 ilico] uilico 19 consignauerat 21 quo 191,18 properabat] desiderabat 192,8 Tuccia] accria 9 migulia 19 atque] ac 22 hic 193,16 atque] ac 194,20

---

*) Contradictione *coni. Gertz. Vide appar. crit. ed. Kempfianæ.*

deduxerat] deduxerunt 197,2 ardua imitatu *in rasura.* 11 felicem 26 ex] et 198,7 applicuisset 18 saneque ubi (— que ubi *in ras.*) 199,14 alieni 200,7 asie 9 speciosissimum 201,8 nuberet 202,7 sardenapelli 23 animaduerteret 203,1 qua 17 C.] Cn. 204,4 uoluisset 15 tribunum 17 uidetur 17 amicitiæ memorie 20 numen] nomen 205,13 consilii**crimine construxit 21 illud 206,5 C. Elius 208,12 et] in 15 eos *bis* 209,5 tāgente (a *in ras.*) 23 sū* (*corr., ut uid. ex* sim) 210,6 quia] quos (5 *codd. Torr.*) 19 peruentum 211,1 summa 8 additis 15 Bussa (*pr.* s. *s. l.*) 16 accepit 212,13 eiusdem 214,7 uideretur 7 enim] non 7 apta] acta 8 extribuebantur 10 latentisque 16 D] dccos (?) (*i. e. septingentos* ?) 25 nonne] nō 215,6 prestetur 13 iis 20 uotum 216,3 adiceres 17 preberet 217,3 optime 13 alexandri 19 e] et 218,7 Blandium 14 parua 22 incursu 219,2 tū 220,22 adhortatus 221,26 obliquus 28 ac 30 diuinis principiis 222,10 ei] eum 16 philippos dii 25 sede regni sede 223,3 horegarii 8 cuperet] curaret *Aldus* 11 tam] tamen 20 intulit 27 eiectus 224,3 uolenti (*corr. e* uolente) 14 iis 225,1 in] et 11 gaugea 13 reductum 16 ei] eius 20 inerme 226,15 laure 24 statuenti 26 et Marc.] marcellusque 28 quoque] quarum 227,8 distraxerunt 9 ottineat 17 sanxitque 18 confessoque 19 reip.] romani ppli 22 sagmentis 23 exortatus 228,4 oppia] opidia *Torr.* 4 mater *bis* 21 uidetur 24 republica] romani populi 229,17 optimo] oportuno 230,1 præbuerant 6 clarus 7 consules 231,1 eaque] etiam 9 libitina 21 collaudandus 23 superatum 24 ne 232,2 sinosontis 12 archadiis 19 ne 21 quo 23 uerum 233,16 militante 24 statuit 234,17 posteritas 24 tribunus 235,6 millib' 21 una 22 Coreliani 236,2 ut] et 19 romani populi 24 moraretur 28 ubi 237,8 prouidenda 8 potens 9 utraque 20 gentibusque nixum 21 tam 23 reducti 238,1 causa] cum 8 salubri studio *Fabricius e codd.* 9 priuatum 26 intēti mores 31 eorum 239,6 phytius 9 nec 13 furore publ. eiectus *Torr.* 16 uendicant 25 insolentiam] impotentiam 240,5 hi 14 matrone 16 et 24 etiam] in 241,5 distraxerat 8 parturiendum 10 positus 243,5 astricte 21 uerissime 244,4 mulieris 9 inimicam 245,26 pertractatumque 246,3 sententie 20 contexus 247,10 poenæ] culpe 17 Perus] breuis (?) 23 renouauit 25 corda 248,9 set quidem 14 occideritis 19 itaque] ita in 20 uestras 26

parētis 27 ego] ergo 249,11 sithie 21 letebris 250,9 minitari 28 arrepta (?) 251,3 nūdum 17 honoratum 20 fratisque 24 quam rapidum quam etiam præceps 25 quod] q 252,3 fidelissimus 17 profectum 18 adhesit 253,2 etiam] in 8 ita 15 ac] et 254,5 oseruaretur 10 erecserunt *in ras.* 14 attium 15 detestande 16 excessit 255,11 romani populi 24 uinceretur 256,10 plenam 15 ne] non 15 cultus 16 cembres 22 supersederant 23 impendium] *litt.* impen *in ras.* 257,7 permissa 8 item 20 insignis 258,1 quedam ex 20 promo 22 falsa 259,10 ac] et 260,3 Det] at 12 plurimorum 17 cecetij 19 extremor. 24 aripies 261,6 clam] iam 23 ille 27 lepcionis 262,25 quoque 263,12 ligatos 28 querelis 264,6 diligentissime *bis* 265,3 denegati 10 quem 29 tam 266,1 in universo 2 consilio 12 defenderet 13 dannasset 23 teteriore 267,5 adhuc 6 supliter 8 iuramento 268,1 post 18 oracionem 269,9 in errorem 12 infra 270,7 dixit 12 nutrit 271,16 regno 23 coruptor 28 effecisse 272,15 egit 25 animaduerterimus 28 C.] Gneo 273,10 stupro 11 Cn.] C 274,14 similis] simul 275,4 C. Lusium] conclusum 5 cæsum] censum 13 constrati. cum etiam furius 276,3 illud] *in rasura.* 6 Orgiagontis] gontis 10 adferre] offerre 277,17 reliquijs 18 priuenatibus 20 iratis] inimicis 278,3 bona 13 atque] et 14 manum] mnu 21 ciuium 23 ipso pene portu 24 de] te 30 cui] cum *in ras. et expunct.* 279,7 numantiam 9 catene et tunc totius clauserunt 15 Cn.] geus (?) 280,7 infamie 7 iudex sedisset] intercedisset 13 uidetur 13 cognosci 23 exigui] egiri (?) *in ras.* 281,4 senectuti 10 agnobarbum 17 tu] tū 18 fas] nefas 19 equite romano] *bis* 282,15 Cn.] m. 25 Iam] ita 283,13 animi] eī 21 prouocante 284 9 ubi is] ut 10 arcescit 25 contingit 285,11 deprimere 286,8 pena 10 C.] Gracchi 18 reipublice 287,1 tribunis, 4 dignite (*sic*)] *in ras.* 15 nec illud ire 288,1 nec 3 consulum 8 prætor] populus romanus 16 publici] prima 289,8 incestu L^3 9 fuerunt 11 obobrij 19 in] et 290,1 idque] itaque 18 uiderat] inuenerat 20 citeriore 26 Romanæ] ratione 291,24 pauca 292,2 etiam] et 293,19 circulo] uinculo 27 Pauli Rutilij autem 294,4 quid] quidem 295,11 iminēciam 297,15 habitationis 298,22 dies his et omnes 299,4 utrisque 18 principe 300,10 cathena 28 declamatibus 301,15 tute 302,5 uim cruoremque seditiosas 11 legis monitus sue 12 ac] et 23 populi

romani 303,11 cogitabant 14 fuerunt 28 prætore] patres conscripti 29 dedendo 29 se] set 304.1 sequitur 11 edilis] *s. l. 2 m.* 305,9 egressa 306,5 ancilla (u *s. l. m. 2 adscr.*) 26 stabam coram 309,16 comitata (u *s.* i *adscr.*) 17 comutato 26 arbitrabatur 310,5 inexpiabili nimirum (*litt.* iabili ni *in ras.*) 21 intentas 311,19 quod] quidem quia 312,26 comitiū 313,2 uirtus] *corr. ex* uirtutis 6 fastidiebat 20 uiderat 20 etiam] et 21 quo quidem] miroque id 24 reputari 314,6 manus aduciam 315,2 uenturum 8 ita quoque 17 fori] populi 316,10 infaustis 317,24 fili] fidei 318,27 netūpnus 319,16 arbiter uictor (set *m. 2. superscript.; cfr. D.*) 28 immerguntur 320,16 clarissimas (*corr., ut uid., ex* rariss.) 321,1 prætextam 322,6 Lydiæ] hodie 12 cum 323,14 quoque] autem 23 et] in 25 illud] aliud 324,1 a M. enim lut. (a *2. m. s. l.*) 11 pullari$_{**}$que 12 nuntiasset 18 e] a 325,14 Cn. Bæbio] Cumbebio 17 deberent 326,12 ii] hi *) 14 plerumque] plurimumque 25 teque] et rem 327,1 uita 20 labiis 330,4 nex (*corr. e* nec) cogita$_{**}$ 331,12 repetamus (mus *in ras.*) 27 detinere 332,8 euegio 23 ne] neque 333,20 cuiusdam patricie 334,10 pio] pro 335,21 imperetur 336,7 monita (ni *s. l. 2. m.*) 11 ac] et 15 acto 337,11 imbecilli (*corr. ex* imb—o) 21 item 338,3 arrecto 19 cogerunt 22 proscriptos (pro *in marg.*) 340,7 summaque 10 sex] rex 11 facit 16 equisoni sui 17 affectum 22 dilabsi 341,12 reperiretur 18 eius] sue 342,18 effringerent 21 eius 343,19 aliquid] ad 344,3 ei] eius 27 uocaret 345,4 aperte 346,1 regibus] legibus 347,9 ita] et 17 prudentia 20 mira] longa 348,8 qua] perquam 10 aggrediebatur 13 causa] tam 349,12 patiebantur 16 nonne] non 16 conscenderet 350,14 fas] nefas 14 dixerunt 22 L.] a 351,3 e] a 16 distrinxerunt (*pr.* i *in ras.*) 352,17 sigilatus 353,10 tribunum 354,11 otacilio] oraculo 355,16 et] ut 19 frui] uti 22 consulibus] consule 356,23 tunc] nunc 25 affluit 357,23 dimicarent 25 liberalitatis (*litt.* ali *s. l.*) 358,1 recisa 17 eius] ei 359,1 contenderet 6 quo] a quo 360,10 gratius (*corr. e* grauius) 11 ordines 14 mar$_{**}$cidam 15 afflamata 361,17 seuerior 362,20 alterius] aliis 363,1 satis 22 alieno 364,23 L.] Titus 365,12 possideret 367,26 manibus

---

*) Ita Gertzius correxit.

368,4 idque] itaque 6 religione 22 e] a 370,15 excitus 371,8 referre 21 crimine *margo m. 1* 21 confessio (i *s. l.*) 23 illud] illius 373,6 co*n*tio 7 his] huic 18 tribuno 374,3 omasiū 25 duobus 375,3 accusationem 3 post] in 376,2 sumsisse 377,28 sæculi] loci 379,25 Fatinii 27 septies (p *s. l.*) 380,14 prouectis] *corr. e* — tus 19 uideretur 381,9 C.] Cn. 12 ciuitas 28 quis (s *s. l. m. 2.*) sit 382,1 quamque] quamquam *in ras.* 15 uindicarunt 383,6 C.] Crassus 7 consules 8 quinquaginta 9 ipse mille] opem 11 causam] rem 384,7 quisque 9 animaduerteret 385,18 percussi 23 diui**sam 386,3 reddendo 388,4 sapientes 389,6 Saphonis 7 ne] nec *margo* 18 iam] etiam 22 adicerat 390,1 uero] autem 6 fecit 10 non enim inquit *add.* essem *margo m. 2.* 14 ad] inter 391,6 satis 9 peruicax] pertinax 11 ad adiscendum 392,19 ministrando 24 sepulcra 26 certamine 393,11 omnibus 24 adiscendo 397,5 ceruicibus] ciuibus 398,9 C.] Gn. 15 remisit 18 æstimatorem] extimationem 399,10 oratoris] orationis 400,18 nocte] uoce 401,4 scientia] sententia 10 ecquid] quid 18 potendi 27 enim] eius 402,7 cadiorum 403,20 spumam 22 accenso 25 ipsius 404,14 aptius] ocius 17 uerecundie 405,8 tribueretur 9 moneri se] muneris 14 senectutis 406,13 gessit] se egit 15 sacerdotum 16 offerantur 21 legeret 407,6 Terentiam 26 consueuerat 28 filios 408,1 perpetue] *corr.* ex p—o 20 nactus 409,23 attentus 26 Ennei 410,10 D.] drusi 14 effectu 15 Mithilenum 411,12 et 19 qualecumque 22 tota operis] toti corporis 25 esse 412,3 theatrum] tractum 4 uox] uxor 15 *et infra* Theodocti 22 philosophis 413,9 possit 17 nomen] moueri 18 disciceret 20 consuluerunt 25 contingerunt 414,13 qui quæ] cumque 16 hodie eximium quoque 415,5 aboritur 10 fastos] fasces 416,7 par 20 maximam] unam 21 uiderit, ne 418,1 comendationi 419,10 oraculo inde 24 presentiam 420,2 repulsione 8 uidelicet] uidet 18 L. Crassus] Larissus 19 oratum 421,7 enim illud finitur uitium 9 arcæ] are 20 non] nec 21 insolitu 23 effusum 26 obstitisset 422,1 omne] commune 10 sexagesies 12 terties 424,7 a tribuno 21 demum 425,9 reuertitur 426,18 Egiptyace 30 satis 427,3 cupiditatis 22 quiritatus] cruciatus 24 aquis] agris 428,15 maderet 22 miserie 26 fluuii 27 en] set 429,6 miserie 8 tante 13 mensam, *om*

sacra 22 flagitiosum 23 reipublica] romani populi 25 cum] cura 26 abtipgnensium 430,3 ciuitatis 16 tactu 431,21 filie 22 ipsius] illius 432,8 spei] speciei 11 copertos 17 tenetur 19 iuuente 23 astrictus 433,11 amplis 16 ginensium 434,21 excitauit 435,18 consulandi causā conuenissent 437,9 proconsul 19 corripuit 27 conuulsum 438,7 ira 15 eius 21 id] *bis* 22 iurare 439,8 expugnandum 20 firmandi 24 percupidus 440,4 quinquagesies 4 sexagesies 12 ediderat 12 liqua 16 debuit] potuit 441,4 Hypsæi] physei 16 se contionantem] concionem 442,2 physeum 4 conculcatum 6 eius 17 deinde] namque denique 20 adiciamur 443,2 1 in] et 2 quod] qui*) 13 adherbalem**) 444,3 habebat 13 gestauerat 24 Aruernorum] ardenorum 27 esset] est 445,6 uiriarchi 18 ymolatum reliquisset 22 balneorum 23 acerrimorum 446,19 princepsque 447,5 causas, 11 recipias 448,5 disolutum 12 ne 13 ualeret 17 et] ac 26 ascendit 449,31 legendum 450,1 concitata 3 conetur 451,6 opinio 19 Ueletranos 452,6 consensus] sensus 10 ulla] illa 23 pueri corpus, prius 26 Thasillo 453,4 dolorem 13 autem] aut 13 oriar 22 externa 454,8 ipso] eo 14 arripuit 23 nam 455,16 Falapsus***) 20 quod 456,13 imemor 17 quamuis 457,2 belloque 7 nichil quoque 25 aspero] prospero 458,3 suadendo 16 et] etiam 459,3 erreptum 3 Numantia] nunciata 22 a] ac 460,10 enim, etiam 11 Romanus]. manus 461, 3 uitam 25 cenam 462,1 aliquando] aliunde 22 humo assumsit 463, 15 temeritatis 15 attingimus 464,9 relationi] occultationi 12 cum 24 spem 465,16 conuictum 17 traicijs 466,7 sustinuit 8 edocuit 19 obseruisset 467,10 certeque 13 adnotante] queritante 23 consi- milis 468,9 propter] per 469,9 matre 13 mendaciis 14 inserere] miscere 16 referendum 20 libri] modi 24 VII] septies 470,3 hyspaniam 5 frequenti 14 nec 471,4 Trebelinus 19 temeritatis 472,4 impendens.

*) Id ipsum uoluit et Foertschius et Halmius.

**) Cfr. *EI*.

***) Cfr. *E*.

Additamenta. *)

7,11 existimabantur eos 27,22 consulis itaque 36,24 silentio est 39,16 dextram in 19 conspectum Alexandri 78,6 præbuerit et 79,20 licet set 87,8 præfectum cum 96,21 decretæ diis 104,21 lares proprios 107,11 omnibus uiri 141,8 eius et 142,12 indutus egit 150,16 amico suo 154,24 cunctatione sua 158,9 Hannibalis in 164,29 se in 186,3 dictum deinde 198,26 quem in 201,24 cultus quia 204,14 conscientiæ cultu 206,26 amici sui 214,18 mortalem hominem 220,18 cum ea 224,23 quo et (*cfr. A*) 228,22 populi grati 239,21 populo et 241,15 uirtutes animi 243,10 nostras et 250,10 manibus eorum (*m. s. s. l. L.*) 258,29 punico bello 285,16 placuit et 286,21 uocaretur] uacaretur nouem uiros (?) 294-15 felicitatis eius 27 subicit ut 295,12 ut in 296,26 iustitia cum 309,19 breuis est 312,17 sæculo nostro 326,23 stulta] *add. margo* mens 340,8 alterius] *add. marg.* regis ftō 347,12 cum ita 24 centurionibus milites a militibus 354,13 pretoribus socii 361,20 nobilissimus existens 362,12 quod quidem 370,9 Q.] *add* fabii *margo* 399,13 sic non 410,12 manubiis spoliis 413,27 operum] honorum *add.* uindicatio contemplanda est 417,14 spem etiam 419,7 consensu a dii 420,21 tegulis non 437,4 succurreretur et 442,5 suum ut 450,12 sui et 458,21 redeuntis filii 466,11 putaminibus non captam manibus**) 471,22 eius aut.

Omittuntur in cod. H.

a) Singula verba.

3,21 populi 12,8 sacrilegis 34,20 iam 42,3 syracusarum 20 in quo 25 uictor 44,15 ac 45,14 dubiam 66,18 se 68,6 quoque 71,10 in 77,2 se 18 luctus 81,21 suos 89,25 *prænomen* L 91,19 utrum 93,16 qui 94,4 quoque 97,13 dari 99,19 argentea 100,7 Duronius 118,3 reuocatus 13 in acie 138,15 Scipio 146,28 eum 147,15 prodendam 152,3 suam 163,20 bis 26 eius 169,17 gaudium 170,11 suos 173,5 uendi-

*) Prima quæque verba editionis sunt Kempfianæ; quæ sequuntur Cod. *H.* addit.

**) Lectio e varietatibus contaminata. Cfr. Kempf. Ed. min.

disse 20 cum 174,10 a 175,28 uenerant 176,4 etiam 178,15 tot 16 necessaria 179,19 utrum 184,10 etiam 185,3 a 189,5 ea 190,12 a consulibus 191,6 habuit 12 eius 193,13 a 196,26 quasi 199,27 suæ 200,10 præcipuum 203,12 nec 204,19 etiam 20 magnum 212,31 Quintius 213,21 accipere 214,15 tectis 215,24 quondam 216,26 sibi 217,18 ipsius 219,23 ut 221,23 locum 223,8 osculari 14 uirginis 20 filiæ 225,5 Argiuorum 228,14 romana 231,1 in contione 232,27 longa 233,21 Scipionis 234,20 pænitentia 235,11 armis 26 quæ 238,5 et iugulandum 239,4 suo 13 oculo 240,1 animi 24 etiam 244,8 admotis 247,2 cibi 250,13 fraternæ 19 incunabulis 26 Lælio 254,10 in capite 255,15 ex 22 utrum 256,1 superior 5 uideretur 259,7 exepta *et* mortali 260,14 suis 261,30 ut *et* Stratonices 262,8 id 263,15 filium 264,3 eorum 22 titulis 268,26 uos 269,16 quoque 274,2 quater5 tribuni 6 sed 18 se 275,13 sunt 277,12 quia 21 unicum 278,5 uoce 279,5 iterum 21 et 281,8 in 282,6 uersum 10 reum 23 ipsa 284,1 quam 285,10 est 286,6 trucidatis 288,12 ipse 22 illa 290,17 quod 21 iniuriam 27 tamen 291,18 iudex 293,1 Sulpicius 7 licentis 294,28 est 295,12 ego 296,14 cum 22 quin 297,5 se 18 suo 25 missis legatis 298,25 parietem 299,24 pectore 300,19 protinus 301,11 se 303,16 cum 304,5 præsentis 305,10 armati 11 prius 17 prioris 314,27 etiam 316,15 reperietur 317,27 eum 318,8 uenditionem bonorum 26 cruci 321,6 tam 322,20 crebro 328,4 grauiter 330,11 uirum 334,2 summa 15 esse 335,1 existimans 336,9 reliqui 340,16 prosperum 23 humi 345,9 ac triumphis 359,5 Romani 28 paternum 360,18 urbis 18 ad eum 362,22 ex 364,7 suos 16 ad summos 365,19 oppium 372,18 iam 375,3 qui 376,19 re 377,14 dotis 384,15 senex 386,1 sociorum 387,16 scrutatus 389,7 quidem 21 fuit 396,1 milites 398,20 motu 23 eum 400,1 dicendi 401,2 hostes 20 cursum 402,3 ueste leuiter 403,12 Agamemnonis 405,14 finem 406,11 nuncupandis 407,1 erat 8 ante 12 annum 411,11 gloriæ 412,1 animum 414,18 quæ 421,6 adulescentis 424,11 patientiæ 429,10 *præn.* M. 22 prætura 430,4 qui 432,12 illi 433,9 sororem 435,21 tamen 438,16 se 439,19 testamentum 440,11 sustinuit 442,18 non 26 ei 443,6 uobis 445,8 est 446,8 animorum 449,2 necessitati 13 spatio 450,23 eorum

452,1 postea 16 quæ 453,1 ab his 455,19 scelus 28 iam 458,19 expirauit 461,21 etiam 28 illi 462,16 quidem 463,21 turpiter 466,17 in 467,19 adulescens 469,4 constat.

-que *omittitur* 11,23, 31,20, 46,21, 96,27, 157,24, 162,16, 173,15, 186,10, 188,25, 205,22, 225,5, 236,25, 254,4, 262,13, 263,21, 280,8, 296,15, 426,8 428,2, 469,17.

Et *omittitur* 56,23, 100,23, 137,18, 143,14 223,11, 243,12 *pr.* 253,18 *poster.* 2632, 287,3 293,13 315,3 350,1 404,6 421,27 439,16 441,5.

Enim *omittitur* 78,4 171,29 185,17 249,20 270,10 280,18.

Autem *omittitur* 79,16 263,23 291,9 332,7.

b) Continua verba vel toti versus.

Lib. I, 1, 19 (p. 10,9) eodem — poenas IV, 8 ext. 2 (214,7) publicis usibus (*add.* r *i. e.* require [?]) V, 1, 9, (221,10) per se magna cum 1 ext 6 (226,5—6) quam — manus 3, 2 e (236,10—11) quantum — qui 3 ext. 3 (241,19—20) et accipiendi — uita 5 *init.* (250,16) ita — accepisse 8, 3 (264,9—10) eum — meo (*add.* ipsum) 9, 1 (265,29) ad — continuo (*adscr.* rq) VI, 1 ext. 2 (276,11) et — pondus 3, 1 c (286,4) in quibus uersati fuerant 3, 2 (286,21) nihil — unus 4, 4 (294,12—14) atque — remansit 5, 2 (298,8—9) nam nostram 5, 3 (298,27—28) de — uidebantur 5, 5 (299,23—24) se — in VII, 1, 2 (321,19—21) regno — Apollinem 3 ext. 2 (340,20—21) auditoque — candidati 6 ext. 3 (357,29—30) ea — extiterunt VIII, 15, 4 (415,19—21) senatori — mors IX, 7 ext. 2 (449,27—28) necessitatem — deberet 12 ext. 3 (461,2—3) uene[na — altitu]dines (*scribitur* uenedines *omissis iis, quæ uncis inclusi*).

Transpositiones.

6,3 religioni publice 8,2 fortunam captivi 11,13 dare pecuniam 12,25 mortuus] *post* poenas 22,12 eo ita 24,16 ego hodie utique letum 27,3 aspectu deformi 30,5 de se] *post* silentium 36,5 cum ludis plebeis quidam 40,24 sunt omnes 43,15 ferri plaustro 46,10 interrogata dea per iocum 51,12 omnia cetera 54,13 humanis credenda sunt 56,18 omnis usu 59,9 sante (*sic*)] *post* aspici 23 nec pubere 64,1 laudibus Q.

fabii 14 presentis fortune 67,25 atque pariter 70,18 campum martium 76,8 ciues bonos 79,10 partem deduceret 80,13 laudē sapientie 85,24 militari patr. discipl. 94,12 imperat. omn. part. 95,17 aditum] *post* in curia 102,16 est factus 103,7 esse honorem 105,3 sese sua sponte*) 106,9 sue gentis *Torr.* 110,24 sedentem] *post* eumque 111,25 ei sinceram 112,8 me] *post* mei 115,18 quoque ille 117,10 fortiter ac par. 18 bene se 118,29 in tali temp] *post* esset 119,13 se quisquam 121,8 fortis] *ante* trium 19 ea rel. extra uallum arma sua 127,13 factas uid. cap. gr. 128,26 sibi soli 129,22 retuli supra 130,1 occidere conatus 132,23 eum aud. adm. 136,11 se] *post* sinum 141,16 Duelius autem 142,24 annum agens *Torr.* 145,17 uelle aliquos 149,28 se populo 150,19 respondit usum 152,8 sibi dat. ciu. 161,10 liquore aque 170,7 michi iam 172,19 facturum se 29 subicit mentio 174,10 montem thaurum 175,14 odio ner. 25 uires pum. 182,2 uix] *post* suppellectilem 187,6 Dionysium] *ante* non adul. 191,17 non suam] *post* rem 197,18 indulgentiam prius 198,26 habebat conceptum 200,2 secuta infatigab. 201,11 ex ulla 17 crimini leu. 18 sit deserta 208,11 se nihil 209,19 merito quoque 210,8 uti ea 217,16 illi questorem 220,22 ad spem] *post* adh. est 226,27 astu pun. 228,25 eius funeris *Torr.* 233,5 sui imp. 19 precurr. suis 237,11 Sextili impium 238,20 tue fort. 241,21 gratiam referre 247,21 oculi hom. 251,12 pietatem pectore 252,29 potius sua 261,21 cupiditas summa 263,17 rebus aliis 264,11 lucem] *post* intueri 266,10 inuisam nequitiam 267,10 occultum quem 272,1 puellam ipsam 22 se] *post* crimine 277,23 interrogatus in curia 278,20 seditionis gracchanæ 283,14 ordinem omnem 284,21 cinereum teodorum 289,13 nostre ciuitati 290,3 uiolate exemplo sobr. 7 quoque] *post* galli 291,22 grauiter dicta 296,9 haberet uiros 301,12 perduci ad eff. 306,8 animi et corp. 19 etiam] *post* dominos 307,10 merito fortuna 308,22 manu sua 320,5 retulimus exempla 327,26 neminem] *post* uiueret 336,17 eum] iam eum *post* classe 344,17 multitudo uolscorum 20 urbe ipse 359,26 ire] *post* suo 360,17 egregia quoque 364,11 quidem filium 388,17 coelo Iupiter

*) Ex parte cum *Par.* congruens.

395,24 ergo uerbis 397,13 cum quidam 414,9 litteris senatum 417,8 plurimisque ciuitatibus] *post* prædonibus 431,21 regis thracie 446,14 mortem patris 452,13 sanguine humano 456,24 mundus] *post* statu.

Commutationes ad titulos pertinentes.

32,7 *rubrica a. lin.* 14 *transposita* 57,4 *post inscriptionem cum cod. E. congruentem add.* c. I de militari disciplina C II III 74,29 Idem] *præmittit rubr.* Externa 82,6 de militari disciplina capitulum secundum 93,13 De iure triumphandi capitulum tertium 97,18 de censoria nota capitulum quartum 103,1 de maiestate capitulum quintum 125,24 Externa *rubr. repet.* 130,23 *rubr.* Externa *huc transpos.* 170,7 *rubr.* Externa *h. l. add.* 174,18 de illis qui *etc.* 215,1 Explicit liber quartus incipit quintus 231,18 *rubr.* Ext. *huc* transpos. 247,17 *et* 447,10 *rubricæ nota om.*

Hæc in margine codicis suppleta occurrunt.

2,10 predictione *minio pictum m. 3.* (?) (*pro* prædicatione, *cod.*) 3,5 ætnam *m. 3* (?) 6 credebant 23 captum 6,17 dorso suo, 13,5 phithio (Fitio, *cod.*) 22,11 animaduerteret interogauit 26, 11—12 captus — dixerat *m. 3.* 29,11 in — aut 41, 11—12 ne — transfereretur *m. 2.* (?) 45,2 ac promissum 47,14 euentu 51,17 erupit (*v. pag.* 5) 52,22 ad ianuam 53,5 huic 55,4 comunione 59,17 et domestice 28 credebatur (crederetur *l.* credebatur *cod.*) 68,20 mixtus 71,11 instituendorum 72,1 spectantium 74,10 esset 75,25 ne 82,19 tum maximum 83,20—23 eo — Cotta *m. 3* 26 militie munera 86,2 hostes 94,25 fuisse 98,15 etiam] in — præstandi 99,16 narauit 102,14 cum 103,16 sincere 107, 12—13 que — uelit 109,15 hac 113,19 menia 114,15 rei *m. 2.* 115,21 crimine 118,9 ferro, 120,20 id petendū 124,9 finierit 126,17 sic 128,22 ipse 130,17 interceptus 134,25 materiam 137,20 uirorum 138,3 āt patrē olera altrius 140,2 gradum 142,27 est 145,7 ageret 146,19 etiam 150,1 que 9 pictor 156,9 inquit 20 ut 157,5 alienā

159,2 prospere administrassent 161,19 medie quidā 162,3 indicio *m. 2.* (iudicio *cod.*) 8. nrās 171,12 nō 174,13 tulit 177,15 uirium 18 mores 24 forme 182,3 uti *m. 3.* 183,27 duodecim (septem *cod.*) 184,5 se 9 pondus ferret 187,3 ei 13 liberi 190,12 at attili: *m. 2.* at illico *m. 3.* 191,17 unus 194,4 in 27 Scipionis 197,10 se — interitu 198,16 plācius 199,28 conuertere 200,2 est 19 fame 205,18 uictoris 207,7 sede 209,22—23 cū — Alexander 211,20 menia 222,14 uiri 242,9 grecie 271,14 se 303,28 manus 304,14 eos 307,11 fortem 309,3 fuge — cubile 6 tam 311,19 filium 312,27 uino 315,20 eius 316,22 est 23—25 parcit — affixit 318,10 hec 322,3 fulgore 325,26 et fidelissima 326,12 arbitrabatur 20 ipsa 329,21 ei 330,6 manus 331,18 nō 332,5 ortam 333,4 uictoris 9 oderunt 335,14 ad 336, 14—17 eundem — priuaret *in calce* 337,8 uniuersa 22 ruens 339,15 uteretur 340,8 regis ftō 341,13 salus 348,5 cum 341,13 scipioni 359,16 contendere 361,1 cum 18 horestes — qui 362,16 que 365,8 senserat 17 et — inuisum 368,10 posse 17 castitas 369,1 sociis 3 per 371,11 [iudi] ces — excellentissimum 372,17 est 26 exitium 375,15 eam 380,17 reū 27 dubitabat 381,4 eloquentie 27 est 382,4 ad 385,17 aliis — admirabantur 386,28 insistens 387,9 ad 388,24 que 389,1 ut 391,25 ottuagessimo 395,15 sacer 396,1 enim 15 Cn. 24 conciones — disertiores 397,24 mala] *add.* huius *m. 2.*

Præterquam quæ suis locis sunt allata hæc quoque in rasuris leguntur.

73,22 uesci 113,2 initi** *o huisce**) 116,14 conpl*exus* 126,18 cenatu*ri* 129,5 certat*i* *a*b 134,24 *i*is (h *s. l.*) ordi*ar* 136,9 cap*turis* 18 defere*tur* 141,1 recess'** 144,2 ali*ui (c *s. l.*) 22 illi *corr. ex* illum 157,3 tu*i* 168,23 amisisset** 210,2 omnium ** comodorum 8 qua*ntac*ūque 211,28 *cre*ditoribus 214,18 con*pul*sos 230,26 dictator eī 236,22 *in suo sta*tu 252,4 casus retuli 297,8 licētiam 312,25 oriens *corr. ex*orientis (?) 389,16 doctrinam 404,2 valuit.

*) Quæ sunt in rasuris literæ cursive descripsi.

Cap. II.

Scripturæ congruentia.

Codici Holmiensi cum aliis codicibus communia sunt:

1 a. **Cum codicibus LABCDEFΓ,** *quatenus quidque in singulis codicibus comparet:*

Varietates hæ:

1,4 deligere A^2 [A^1 L] *) 2,9 auctoritate — prædicatione 11 depulsis 16 inpertito 5,17 etiam *(transp. ut* in *B E)* 6,1 descendere 2 aluanius ante 7,17 m. tullium 9,8 excubias [*C*] 10,11 inpunitatem [A^1] 12,4 recognoscimus 12 grauem 21,10 creditur 22,18 nuptialia 23,16—18 cursu — classem 28,12 ianuam (A^1?) 20 sacrificasset 30,1 in quem 31,6 ille 10 quod 14 delubris 33,16 utili 34,6 diuitias 11 philippis [*LA*] 35,8 instruxerat 15 manilius 36,8 latino 37,4 latiorem 38,8 admonitum 14 idem 39,24 retulit 40,8 ingenti 13 auertere 16 iussit 41,15 natam 42,9 curam 45,11 fuerunt 46,16 muliebre 21 uidistis 48,22 sit 49,3 agas (A^1) 50,9 possunt 20 humi 52,2 donat 54,21 deformi 55,11 habendæque] alendæque 25 concepta 58,3 disciplina 21 stole 59,16 et] sed [**L.] 18 a] ac 60,16 doctiores 18 senioris L^2 [L^1] 61,1 fauoris 62,14 ipsa (A^1?) 28 seruus 63,4 unicum 64,3 petendas 65,8 quod 13 ueniebant Par. 66,4 argis 11 quia 67,2 militaris ignauia 13 legibus Par. 18 excursationibus [L.] 68,3 adhuc 69,2 betico [*LA*] 19 histrio 70,17 fretum 20 cognoscit 73,19 ferias [A^1?]

---

*) Sigla codicum uncis inclusa significant quandam minoris momenti discrepantiam. Hoc autem signum ( ) circumdatum significat de codicis auctorite dubitari. — Nisi quid singulis locis dixero, omnia ad codicum manus primas sunt referenda.

74,11 uocabatur 13 primitus 75,20 solebat 76,22 Inde — grauitatem 77,14 momenta 18 dies 80,15 celebrat 19 ea mortua 84,4 cohortem legionis 86,11 læta 19 *et* 23 rutilianus 87,9 affici [*LA*.] 10 decinctaque 18 dignissima *(BD?)* 23 messius *(A^1?)* 88,1 trebiam 19 fugerant 90,26 syracusanorum 93,21 l. marius 27 his 94,8 nisi 95,17 curia 97,8 constricta 98,18 nodosam 22 antonium 99,4 flaminium 101,2 stirpe 7 et 24 philippus *(A^1?)* 102,2 eosque 17 censoria — potestate 106,13 compressum 21 abstraheret 107,5 reuocarunt 110,13 statuisset 112,14 obsidione 115,19 rutilianus *Par.* 25 feliciter 116,7 fugæ 18 uictoriam 21 quam 119,20 extremi L^2 [*L*.] (*om.* et) 120,17 acceus 121,1 optaui 2 præcurrere 122,14 inculcat 20 mitteretur *(A^1?)* 21 pedes 124,24 torques clXXXiii *(D^1?)* 125,13 aliquando 126,15 ideoque 22 thyreatrum [*L*.] 127,18 deduci 18 uulnere 128,12 theogeni [*D*.] 130,21 excussit [L^1.] 131,4 brachio 9 quoque 135,14 demorato 136,4 aut quo 21 imperatore 138,1 quam Eur. matrem aut quem patrem 140,1 ingenuorum 141,18 epulaturus [*L*.] 142,17 quantum — cognoscitur (A^1?) 143,26 discessit [*T*.] 145,23 increbrescente 26 curiam 147,20 ueronensis [A^1] 148,12 speciose — publica 150,10 forma *(transp. D.*] 151,3 tenerioribus 152,3 sacrificia 10 uicissitudine 23 aptum 153,15 celerior 26 ipsum 156,21 inserens [A^1.] 157,10 nobilitate 158,2 superant (?) (cfr. cap. I) [*L*.] 24 ueritas 159,19 errore 161,12 rigoris 18 sententiam 166,11 eundem 174,25 sic [L^1?] 178,25 augusto 180,23 decem [*LA*.] 181,6 quendam atheniensem sed (sed *om. DF)* 12 maluit 183,25 descendit 184,20 cuiquam 187,4 adulare 188,18 in 192,18 transcripsit 26 domestica 197,6 adprehensis *(om F.)* 198,8 pressa 201,25 adulationi quam caritati 202,21 rutilio *Par.* 203,22 sequentium 206,3 unicam 207,13 pertrahite 16 testationem beniuolentiam 208,4 dubitauit 213,14 commemoratæ [A^1.] 217,21 uti munera [L^1A^1.] 219,4 uir 11 centobricam *(om. F.)* 223,10 uiuidiore 224,25 prospectum 225,4 recepit [*L*.] 7 propugnatorem 226,14 funere] iure 17 orbosque 25 quia 29 sortiti 228,24 administratis 230,8 prætore 231,2 annis 14 præbentibus 22 istis] estis 233,22 nosse — reseruare 236,11 oppressam 29 deinde 237,3 custodiæ 241,8 hominem 9 in eculeo 242,9 pacisque [paucisq: *L*] 21 contaminata 23 excelsis præsidiis 244,16 puerilitatis

248,23 anaphas 249,11 uenissent 250,27 at tamen 251,6 prætextam 253,3 subiecit *(margo L.)* 19 nobilissimus 254,18 quam aliorum 256,23 impendium (cfr. p. 9) 257,7 debebantur 259,12 incubuit 13 atheniensi 15 eriperet 260,8 meritis [*E.?*] 262,11 pallere [*A*[1]] 14 superauit 269,8 euocaret 271,8 cognosce 272,21 quod ita [*L*] 275,5 mani pulario 276,1 suis 280,12 ademit 23 eius res 24 neutra in parte 281,18 te 282,13 gemas 283,9 pascelius 286,18 quam 287,6 dedit *(transpos. Γ.)* 29 proxima 292,3 capuæ 293,27 prius *Par.* 298,9 ferruginem *Par.* 300,19 exstaret *Par.* 303,22 uincere *(in ras. D.)* 304,27 desisterent 305,9 tutius 310,13 esset 312,15 allobrogi [*F*] 313,5 luctus 14 nobilitatis *(transpos. D.)* 314,8 puberem 24 nasica [*L*[1].] 315,16 funesti 322,17 petitur 323,6 confligere 325,9 consimili 331,6 ipso 10 fessas — plenas 19 secessu 333,2 emeretur *Par.* 17 fidem 336,13 præstigiorum 337,24 cuius 338,3 in alterum 341,24 ancillæ 346,14 eximia [*L.*] 348,6 *et infra* trebiam *Par.* 349,10 Sicilia] illa 23 abruptam 353,8 Ti.] tito 15 fidiculis 358,13 amicorum 17 postulabat 359,27 iure 360,9 cognoscere egeris 361,4 genicius 364,11 uiam 14 urinas 365,27 ocius 366,4 loco 367,4 origine 368,18 certæ 369,27 correxit *(A*[1]*?)* 370,29 *prænom.* P.] l. *(A*[1]*?)* 378,5 uerecundiæ stola 7 amesia [*L.*] 7 sententia 379,19 alexandri [*D*[1]*?*] 380,1 esset] et 381,17 iurauit 382,1 uiam 383,9 simulandique 385,12 Publius *(LA)* 19 uoluntaria 386,7 ponere 387,2 ore *Par.* 14 celeriter 389,24 eum 390,4 exprimendum 27 protracto 391,12 credidit 396,5 ambitu 398,21 laborando *Par.* 400,16 recipiendo 401,9 et quid 9 at] et 19,17 agerentur 402,5 significans 404,14 his 411,18 celeberrimum dederat 26 uirtutum 412,3 incitabant 6 adiecit *(transpos. E.)* 413,27 iudicanda 414,19 munus 416,2 hominis 4 subiungitur 12 uni] illi 419,11 athene 12 fronti 420,11 separatis 422,10 sextertio *(sic et infra)* 10 quo *Par.* 424,6 et scipione 12 consulibus 431,2 egressum 434,20 et] aut 435,13 studio] iudicio 19 omnes *(A*[1]*?)* 27 impotentia 28 luctum 28 profecto 437,3 ære 438,12 uictor edidit 439,18 basilio *Par.*[2] *(in ras. D.)* 442,8 noxium 12 temperando 15 aduersantibus 443,9 impudentius 27 crudelitatem 444,13 soluit 23 nimiæ 445,7 recepit 448,19 scipio syphacis 26 Aoo] ac 450,26 tinei [*Γ.*]

456,3 quis 6 ullis 10 soluerent 10 ferrent 458,12 eadem condicione 459,1 orta 4 excidenda 460,20 rutilium *Par.* 461,30 certamine 463,1 polidamus 3 periculum 6 pressus 7 fati 464,2 siciliam 5 eoque 9 merentur 465,11 constricta *(transpos. E.)* 11 hæc tuenda 466,10 candentium 469,24 equarius 470,23 cum. 471,13 patris.

Additamentum hoc:

188,22 decessit] ut.

Omissiones hæ:

4,3 aris 6 *prænom.* Q. 5,3 *prænom.* M. 9,16 publicorum 11,26 magis 13,7 *lacuna post verb.* comperit, *eadem interpolatione atque in* A^2 *et dett. resarta, ita tamen, ut scribatur* perferri 29,7 *præn.* M. 36,8 *præn.* T. 39,2 deflexis 9 id 48,27 in 52,7 admirabilis fuit 54,23 Strabonis 55,13 et tam 68,4 a 69,29 actor 72,14 76,1 non 81,5 se *pr.* 7 et [A^1?] 83,20—23 eo — consul *m. 3 in imo marg, suppl.* 85,13 e 87,6 *præn.* C. 101,5 quod *[in ras. D.]* 103,26 et *poster.* 107,23 in 115,11 centuriauit — in 116,7 classem — quasi eam —, *(eadem interpol. atque E. lacunam sarsit)* 117,12 Metellus 124,3 quod — redisses 17 eorum 138,3 holera — patrem (*post* alterius *add. margo* autem patrem olera alterius) 141,6 ac 17 publice 142,23 *præn.* P. *(A^1?)* 153,19 est 155,11 num 156,20 te 162,8 et 168,12 Metellus 172,21 ab 27 eo 177,4 in 182,12 Fabius 193,2 atque nocturnis 203,5 eius 206,5 a 233,8 ad *(præbet cum plerisque codd.* Lucullo consuli) 246,11 pl. 252,12 eum 255,8 Mus 256,27 quidem 257,10 sunt 259,15 non tam 263,15 suum — Cassium 17 actis 264,27 consule 266,23 *præn.* Q. 28 bonorum 271,11 *præn.* Sex. 274,1 *præn.* C. 19 morte puniuit *(A^1?)* 278,16 tibi *(D^1?)* 279,10 ora 281,13 præn. M. 283,15 Cæsaris 21 se — prouocaret 287,20 sibi 288,20 iterum 300,25 suis 308,9 *præn.* C. 314,14 et consul 324,9 est 328,24 omnia 335,17 eis 343,3 mire 346,19 alterius] *semel* 28 Romani usi 361,20 petenti 367,15 *præn.* C. 376,24 ab 381,8 et 388,20 et 390,17 etsi 394,21 et 396,16 eloquentia de ui 412,16 pro suis 417,4 curulem 420,6 a 429,14 est

432,2 cogere 441,5 Italiæ 446,2 et 451,16 dolore 456,9 e 26 amnem Cremeram et 460,20 *præn.* P. 461,22 Io 464,11 *præn.* D. 471,15 rempublicam.

Transpositiones hæ:

21,3 *præp. inscriptionem* de ominibus 52,10 non tantum (tamen *Γ*) 241,9 non tantum 321,3 triumphalem et 427,1 *titulus ante* 5 crudelitatis *transpositus.*

1 b. Cum horum codicum plerisque, *inter eos LA.*

Varietates hæ:

22,6 transferre *L-E**) 35,17 quidam *L-BDEΓ* 38,21 prædicationis *L^1A^1-E* 41,2 inpudentis *L-E* 10 urina *L-CE* a 50,5 calcidico *L-E* *(A^1?)* 52,14 phedreo *L-CE* 55,22 qui *AC-EL^2* 64,8 intusque *L-CE* 69,4 bellicosis *L-E* 76,8 primo *L-BDEΓ* 79,26 datos *(A^1?)* 87,22 timuerunt *LAC-E* 91,27 m. furio *L-CE Par.* 92,13 imputantes *L-E* 94,22 nam *L-CE* *(A^1?)* 100,15 instrictum *L-CE* 109,17 hominum *L-BDEΓ* 113,15 potuerunt *L-CE* 121,3 padanius *L-D* 122,23 saucium *LA^1CEΓ* 125,1 pharetre *LBDEΓ* 135,15 industriosum *L-E* 136,19 perpennæ *LA^1BDE* 148,15 hostiam *LAC-Γ* 152,25 cura *L-F* 153,5 exemplar *L-DFΓ* 26 antecellit *L-F* 156,19 semproniaque et g. *[LA-]CEF* 28 obstreperet *L-CEF* 163,17 rutilius *LAC-Γ Par.* 164,8 darent *L-FΓ* 175,12 sexti *L-BD-[Γ]* 186,8 his *LAC-F* 189,17 semen aspergentem *L-CE* 207,8 agrippe *[LA]CDF* 23 iunxerunt *LACFΓ* 213,8 fuisse *LAC-F* 219,20 per obsidionem *LACEΓ* 225,7 laborans *LACEF* 226,23 atque *[LA^1(?)] CDFΓ* 232,25 liberius *LAC-E* 236,4 aut *LAC-E* 249,12 dictu *LA^1C-F* 251,2 et belli *LACEF* 254,16 æreæ *LACDFΓ* 255,3 Ælia tum] militum *L[A]C-F* 10 indisciplinatam *L[A?]C-EΓ* 260,13 triumphantis *LA^1(?)CDFΓ* 22 respondendo *LA^1CDFΓ* 262,8 carissimam sibi coniugem *LADEΓ* 276,25 aciem *L^1ACE^1F* 277,25 sumpserant *LAD-Γ* 278,15 est

*) Ita consensus codicum *LABCDE* significatur.

LA^{1}CEF 280,18 licet *LACEF* 287,12 æque *LACEF* 289,24 metelli *LAC-F* 293,10 C] Cn. *[LA]CD-Γ* 298,13 futurus *LAC-F Par.* 299,6 m. popilius *LACEF* 19 ruinam *LA^{2}DEΓ* 302,18 imaginem-positam *LACDF* 303,10 deducta *LADE-Γ* 304,16 an non *LACEF* 305,2 nostram amicitiam *LACEF* 307,7 etiam *LACDFΓ* 310,10 expectatæ *LADEΓ* 314,18 tormenta LACEF 316,2 adhæsit] ita hæsit *LAC-E* 319,21 nimium *LAC-F* 329,11 uellet *LAC-F* 333,20 patriciæ *LACDΓ* 337,19 conatum *LACEF* 338,8 excussioremque *LAD-Γ* 360,22 monuit *LACEF* 361,1 qui *LA^{1}CEF* 362,14 quod *LACEF* 367,2 hispaniam *LAC-EΓ* 368,21 hanc *LACE-Γ* 369,10 et] aut *LAC-EΓ* 371,9 is *LAC-EΓ* 375,7 mutabant *LA^{1}C-EΓ* 383,13 imperauit *LACE-Γ* 385,17 namque alii *LACE-Γ* 388,9 plenum *LAC-F* 389,21 mirificum *LA^{1}CE-Γ* 391,8 socratis *LA^{1}CE-Γ* 392,12 suos *LACEF* 393,18 conspectu *LAC-F* 396,4 p. antonius *LA^{1}CEF* 399,6 gallo *LACDΓ* 400,12 patebunt *L^{1}A^{1}DEF* 402,1 præcurrentia *LACDFΓ* 404,8 admoneamus *LA^1(?)D-Γ* 405,19 spe *LAC-E* 410,23 perducto *LACEF* 411,17 sacerdotibus *LAC-E* 413,26 uirtutes *LACE-Γ* 416,22 acciderit 417,2 hispania *LAC-E* 418,22 quaque *LAC-EΓ* 422,16 sextertium *LA^{1}C-F* 425,19 primi *LAC^1-E* 428,1 euocatos *LACDE* 432,10 cistam *LACEF* 435,12 hunc *LAC-F* 463,21 quem non *AC-E* 465,11 romana amicitia *LAC-E* (transp. *E*) 16 coniunctum *LA^{1}C-E* 467,4 editur *LA^{1}C-E*.

Additamentum hoc:

422,8 quem] cum *LA^{1}CE-Γ*.

Omissiones hæ:

4,1 Siculus *L-CE* 130,17 rege *LA^1-C^{1}Γ (transp. D.)* 179,1 et *L-CE* 216,26 ad gratulandum LACEFΓ 217,1 deuicto *LA^{1}CEF* 240,10 est *LA^{1}C-F* 267,27 in, 313,12 se 316,14 si *LACEF* 346,15 credens *LA^{1}CEF* 370,27 in *LA^{1}CDF*.

Transpositio hæc:

255,10 et] *post* iam *LACDΓ*.

2. Cum quaternis codicibus, *inter eos LA.*

Varietates hæ:

3,14 quod] quo $LA^{1}CE$ (B^{1}?) 50,15 item *LACD* 91,24 regulum $LA^{1}BE$ Par.[2] 113,12 mallius *L-C* 183,24 spatium *LACE* 196,16 modica $L^{1}A^{1}EF$ 197,16 extinguere *LAEF* 213,15 commendationes $LA^{1}CE$ 227,20 uitæ $L^{1}ACD$ 245,14 tectus $L^{1}A^{1}CE$ 251,26 noctu *LACE* 254,17 dicebatur *LACD* 21 adfirmasset *LACE* 257,12 igni $L^{1}ACE$ 260,7 uirtutibus *LACF* 277,25 iudicarent $LA^{1}EF$ 287,16 quo $L^{1}ACF$ 304,13 dedit *LACE* 306,14 familiari *LADE* 315,5 inopiam $L^{1}A^{1}C^{1}\Gamma$ 330,21 auus *LACE* 342,13 qui $LA^{1}CE$ 347,26 sapiente $L^{1}AEF$ 351,3 phrygicis $LA^{1}CE$ 355,2 uoluistis $LA^{1}CE$ 365,7 Barrulus *LADE* 25 superq. *LADF* 376,14 colorandam $LA^{1}CF$ 377,21 adiuuauit *LACE* 393,2 fruenda $LA^{1}CE$ 397,3 felicissimus $LA^{1}CD$ 402,16 uideas *LACE* 406,19 conuocauerat $LA^{1}CE$ 411,17 consularibus *LACD* 422,11 minore $L^{1}A^{1}CE$ 433,2 quæ *LAEΓ* 9 ociosam *LACE* 436,21 uictor $LA^{1}CE$ 438,5 narrandi *LACE* 467,3 inualidus $LA^{1}CE$ 26 generosissimus *LACE.*

Omissio hæc:

354,22 et *LACE.*

3. Cum trinis codicibus, *inter eos LA.*

Varietates hæ:

7,24 esset *LAD* 24,8 uicti $LA^{1}B$ 38,8 aduentu *LAC* 40,11 euitandum *LAE* 47,24 terrebantur *LAE* 53,5 daphaniten *LAC* 118,3 cubiculo $LA^{1}E$ 124,2 mereris $L^{1}A^{1}E$ 144,27 sperantem *LAE* 161,1 eraclidem $LA^{1}\Gamma$ 239,9 summæ *LAE* (*transp. E.*) 250,18 hisdem $LA^{1}\Gamma$ 288,14 finem $LA^{1}C$ 292,1 princeps $L^{1}A^{1}F$ 345,19 cerneret LAE^{1} 370,21 prouinciam $L^{1}AE$ 382,7 aditis [*LAC*] 409,3 Thelanicus [*LAΓ*] 414,2 gratiæ *LAΓ* 421,21 tenderent *LAF* 440,22 perirent *LAE.*

Omissio hæc:

280,26 aut tristi iam $LA^{1}C$.

4. Cum codicibus LA.

Varietates hæ:

7,26 attilius 8,1 asdrubalis A^1 125,7 adficiendos 159,7 gesserat L^1 179,8 patriæ L^1A^1 251,12 quantum L^1A^1 292,19 cogeritis A^1 294,29 dedisset 298,26 demoli L^1A^1 315,2 sumanum L^1A^1 412,22 traderetur L^1A^1 469,3 prætoriis A^1.

Omissio hæc:

239,4 in.

5. Cum recentiorum quibusdam *congruente L.*

Varietates hæ:

4,1 celius *LC-E mg A.* 6,6 ceretem *LDE*$(A^1?)$ 22,4 certauerunt *LB* 32,20 monte atho *LB-E* 41,8 duos *LB-E*A^2 47,19 medium *LE* 49,24 extitit *L-D**) $(A^1?)$ 81,7 tristitiæ *LC-EΓ* 14 cuius *LC-E*A^2 83,19 rutilius *L-DΓ*(?) *Par. in ras. A* 122,18 iussu eius *L-E* $(A^1?)$ 130,27 memoriam *L-CE*$(A^1?)$ 144,22 uirtutis *L-E* 169,4 aliis *LE*$(A^1?)$ 177,12 sunt *LF* hi *LF* 181,17 Catum, gatilium *L-F corr. A* 182,12 numerius (*om.* Fabius) *[L]-Γ* 185,12 prætori *L-DΓ* 189,21 rubor *L-CEF* 190,22 reditus L^1*EΓ* 216,10 musachanes L^1*CDΓ* 221,6 infelici *LCDFΓ* 253,15 mediam partem *LC-Γ* 281,27 reuocare *LC-Γ* 283,1 dicens *LCF* 288,20 proelium *LCEF* 290,1 furtim L^1*CF* 308,1 eum porum *LCE* 318,10 uaria *LC-EΓ*A^2 366,10 *Inscriptio* 373,6 cognitio *LCEF* 387,2 auribus] actionibus *LCEΓ* 388,20 oseruatione rationum *[L]CEΓ* 394,16 quiete (L^1)*C-F* 398,5 instruxerit *[L]DE* 400,3 terribilem *LE*A^2 420,5 balnea *LC-Γ* 422,9 interrogaret *LCE-Γ* 430,25 gello *LCEΓ* 432,7 menephiten *LEΓ* 436,8 percussum *LCE* 465,18 idem *LCEΓ* 468,24 hybreanta *[LE]*.

Additamenta hæc:

6,23 perinde] ac *L-E* (ut *D*) 50,15 Nasica] primo *(om. præn.* P.*)* *LBE*$(A^1?)$ 59,17 in, quo L^1*-EΓ* 439,9 quam] tantam *LC-EΓ*A^2.

---

*) Ita hoc loco consensus codicum *LBCD* significatur.

Omissiones hæ:

72,14 Peræ *LB-E* 166,21 atque ita *L-Γ*.

Transpositiones hæ:

4,13 æterni ignis *LB-E* 279,22 cur se non quoque *LEF*.

6. Cum recentiorum quibusdam *congruente A.*

Varietates hæ:

6,,5 ad *A-E* 16 dorso suo A^1-DL^2 9,7 templo *A-E* 22,8 euenisset *A-E* *Nep.* 9 persa AED^2 38,7 proprioribus ACL^2D^2 54,4 rabida A^1-CE 74,24 monumento *A-D* 85,3 tiburte *A(?)-E* 96,27 seditiosis A-EL^2 102,18 imperauit *A-E* 137,26 in intima *A-E* 162,3 iudicio A^1EF 165,13 sententiam *A-Γ* 170,30 uersus A^1C 180,20 lucinus A^1-$C^1H^1E\Gamma$ *in ras. L.* 21 ciuitati *A-CEF* 195,2 magistratus lati sunt *AC-F* 197,1 stabilitate *ACE-Γ* 203,7 constanti *AC-F* 209,15 etiam A^1C-F 211,18 decem *[A]CEF* 227,16 honore *ACDE* 247,27 admonitos *ACE-Γ* 248,16 hisdem *AΓ* 257,21 familiarem A^1EFL^2 262,2 exercitatiorem ACE-ΓD^2 275,3 monuit *ACEF* 276,2 effecit $A^1CDF\Gamma$ 296,6 et AC-FL^3 321,12 uideamus A^1E 23 sophidium *AC-Γ* 363,8 currinatem *AC* 387,22 lacedemoniam *AEF Par* 417,4 illum *AC-F* 435,9 gloria A^1EF 440,8 septimuli $A^1CE\Gamma$ 445,24 profundo *AC-E*.

Additamenta hæc:

181,23 mensa] uasa A-$E\Gamma L^2$ 183,19 nautæ] uti A-ΓL^2 209,8 et] in A^1C-E.

Omissiones hæ:

190,2 qua *pr.* *A-Γ* 194,9 Varro *AC-F* 20 *præn.* C *AC-Γ* 208,12 a A^1(?)C-E 213,20 aurum *AC-Γ* 300,5 se A^1C-EF 308,24 se *ACEF* 330,25 quam *pr.* AC^1E 390,8 e *ACEF* 454,14 amicus A^1CE 460,16 sunt *ACΓ*.

Transpositio hæc:

203,25 eis] *post* suum *AC-F*.

7. Cum recentioribus aut omnibus aut plerisque.

Varietates hæ:

6,11 quare, 10,13 deus multiplicauit, 11,11 ipsam *B-E* 28,15 calamitatum *B-EΓ* 30,1 augurii *B-E* 13 primi *B-EΓ*L^2A^2 32,20 iuxta idam *B-E* 35,18 per quietis speciem *B-EΓ* 43,6 cauponis *B-EΓ*L^2A^2 44,18 apud *B-E* 20 edes *B-E*$Γ^2A^2$ 45,25 mirto *B-E*A^2 47,6 etrusci *B-EΓ*L^2 12 exitium *B-EΓ*L^2 48,23 uana *C-Γ* 52,22 in cranona |*BCD*|*E* 59,9 custodiebantur *B-E* 61,18 his *B-E*L^2A^2 63,26 consul *B-E* 67,3 perseueraret *B-E*L^2A^2 70,14 spem tamen dubiam presente metu *B-E* 71,27 lætitia *B-E in ras. A* 73,20 edidit *B-E*A^2 76,23 priscis moribus *B-E*(*L*A^1) 77,14 seruanda *B-EΓ* 86,28 sui *B-E* 34 plebis *C-EΓ* 87,4 tribunor. (c. fr. p. 6) *C-EΓ*L^2 99,1 nam illo *B-EΓ* 109,16 mouere *B-EΓ*L^2 110,26 mandato *B-EΓ*L^2 119,6 aperte *B*C^1*EΓ* 121,1 uelint *BCEΓ* 15 consule *B-EΓ* 127,19 quod *B-EΓ* 132,11 quempiam *B-E mg. A* 137,28 ipsam *B-E*L^2 143,24 prolato ab eo libro *B-EΓ*A^2 151,14 an *B-Γ* 152,24 representatione *B*C^1E^1*F* 154,18 spe *BD-Γ mg. A* 159,16 palliatus *B-F*A^2 22 plebiscita *C-F* 160,26 diuersitate *BCEF* 173,21 lacedemonie *BD-Γ* 174,23 sicut *D-Γ* 175,4 splendoreque 179,10 captum *B-F*A^2 184,17 transtulit *BCEF* 187,5 adulares *B-Γ* 12 dum, 15 quo, 188,9 prætextu, 190,2 cladesque *B-E*, 12 edili *BCEF*A^2 191,5 scrupulum *B-F* 192,10 quingentis *C-Γ* 18 decem *C-E* (transp. *F*) 193,1 mendicam *C-F* 198,11 calciatum *C-Γ* 205,27 pari *C-F* 208,16 ultima *C-Γ* 214,22 tum *C-Γ* 223,1 capitale *D-Γ* 17 interficimus *D-Γ* 224,13 nobis *C-F* 225,1 his, 228,4 uestigia *C-Γ* 233,4 super esset *C-F* 8 quam Luc. consuli *C-Γ* 246,12 trahi *C-F* (*transp. D*) 248,14 epastum, 253,5 interdum, 13 obiecerim *C-F* 254,18 excogitari uix potest *C-Γ* 22 fidelissimum, 257,18 percrebuit, 266,4 tum, 268,26 meum casum *C-Γ*L^3 274,17 sententiam *C-F* 277,19 fluctuabat *C-Γ ras. L* 283,24 præsentis *CEF*A^2 284,3 mutuatum *C-F* 290,3 sobrietatis *C-Γ* 297,15 hisque *CEFΓ* 309,23 re uera *C-Γ* 310,24 statim *C-Γ*L^2 314,19 consulatui *D-Γ*A^2C^2 315,19 luctatio est *C-Γ*L^3 316,5 arpinate *C-Γ*A^2 320,6 constantis *C-F* 321,19 splendore *C-Γ* 326,14 expetere,

330,24 mittens *C-F* 333,16 uafre *CE-Γ* 335,22 gratum, 22 remissum, 341,11 animi *C-F* 343,1 a iulio *C-Γ* 3 astutia (*om.* mire) *C-Γ* 344,10 officio *C-EΓ* 347,15 urgerent *C-FL*^{2}*A*^{2} 348,19 ista, 349,1 syracusanorum *C-Γ* 354,2 iunii opera dictaturam *D-Γ* (dictaturam *L*^{2}) 356,15 coelestis *C-F* 360,10 pronuntiaret *C-FA*^{2} 365,6 propulsatorem *C-FA*^{2} 366,13 quo| quoque ut *C-FA*^{2} 369,13 edili *C-Γ Par*^{2} 373,11 reuiuisceret *C-EΓA*^{2} *Par*^{2} 374,24 ariopagi *D-Γ* 378,9 motusque *CE-ΓL*^{3} 17 deficiebat *C*^{1}*-EΓ* 382,21 a| dignus hac *C-F mg. A* 384,24 exemplo et spatio *C-FA*^{2} (*in ras. L*) 385,18 namque alii incommodo *CE-Γ* 387,12 cupiditatem *C-Γ* 391,8 scientia *C-FA*^{2} 392,23 sophon *C-ΓL*^{2} 394,11 remissioni *CE-Γ in ras. LA* 13 umbilicos| calculos *C-F* 399,15 qui *C-F* 400,13 his *C-Γ* 401,8 consectandis *CDFΓL*^{2} 404,10 prætorio *C-F Par.*^{1} 405,18 ornata *C-Γ* 406,11 duos *C-F* 407,17 imbre *D-Γ Par.* 26 quominus senectute *C-Γ* 413,27 honorum *C-ΓL*^{2}*A*^{2} 415,6 quæstoris *C-FA*^{2} 417,1 obstrepitur *C-F* 2 proconsul *C-F* 418,21 frequenter *C-Γ* 420,12 incideret *C-Γ* 13 pisciculorum *D-ΓL*^{2} 424,11 probrosa *C-FA*^{2} 20 maritatæ *C-F* 430,17 indignum *CEΓA*^{2} 432,3 phiton *C-EΓL*^{2} 438,24 ut *C-EΓA*^{2} 439,5 Semiramis *C-EΓ* 442,2 balneo *C-EΓ* 447,1 adipiscendæ *CDEΓ Par* 454,9 extinguam *C-EΓ* 456,5 habetur *C-EΓA*^{2}.

Additamenta hæc:

136,13 Paulum|-que *B-DE* 165,12 perorato| et *B-E* 168,4 quam| augusto *BCEF* 5 magna| et *B-Γ* 180,6 uellet| et *BCE-Γ* (*A*^{1}*?*) 220,15 ornamenta| templorum *C-F* 227,11 patriæ| interitum *C-F* 231,20 non| nisi *C-F* 303,11 quorum| dux *C-Γ* 306,18 SERVORUM| erga dominos 310,12 ipse| cum *C-FA*^{2}. 315,12 splendore| et *C-ΓL*^{2} 332,19 protinus| ut *D-ΓC*^{2} 351,24 factus| est *C-ΓA*^{2}.

Omissiones hæ:

11,4 qui *B-E* 35,15 Mus *B-EΓ Par.* 81,17 ad *B-E Par.* 131,10 est *B-EΓ* 150,2 eam *B-Γ* 159,8 et *D-Γ B*^{2}*C*^{2} 166,4 in *B-Γ* 171,23 Dio *B-F* 208,13 et 225,7 aderat *C-Γ* 230,26 etiam *C-F* 253,11 equo *C-F* 269,3 et *pr. CEFΓ* 290,5 omnibus *C-F* 393,28 præcipue *C-Γ* 430,19 quodam *C-Γ*.

Transpositiones hæ:

108,10 adtingam| *præponunt inscript.* De indole *BDEF* 152,15 sibi non *D-F in ras. A* 157,27 esse| *post* tuus *B-F* 158,16 cum| *post* tribunali *BCEF* 235,23 metu patriam *D-F* 409,4 est| *ante* pars *CE-F.*

8 a. Cum codicibus BCE.

Varietates hæ:

21,3 auspicata 24,5 quem] que (*B?*) 27,5 semestrem 36,20 lectica *Par.* 26 deuersaret is A^2 42,11 eiusdem] eius i. [C^1?] 51,5 pheretis 55,16 hoc 65,3 T. littera 74,1 datus Par^2 92,22 monebant *BCE mg. L* 94,24 susceperitis 107,7 uniuersos A^2 120,8 in eundem 123,25 nisi] dum 126,19 ductori 127,10 altius *margo A* 130,27 nullam 13210 quotnam A^2, 136,9 solito L^2.

Additamenta hæc:

63,20 indignatus| quoque 99,13 nec| indignum.

Omissiones hæ:

22,21 ulla 115,11 se ipsa 183,25 in.

Transpositio hæc:

105,27 eius secessum.

8 b. Cum trinis aliis codicum BCDEF, *inter eos B.*

Varietates hæ:

53,12 pertubatus *(B.)DE* 82,1 numidæ *BDE Par.* 87,8 iis| his *B-D* 103,6 prætexta *BDE* 111,17 uorticis *BDE* 120,6 diuini *BCD* 156,27 cum clamore *BEF* 165,18 moderatione BC^1F 167,29 credere $BEFA^2$.

9. Cum codicibus CDE.

Varietates hæ:

12,10 hiero *mg A Par.* 26,17 ima] una 33,8 monitus 42,6 himera eum 48,23 uera 49,11 quid *Nep.* 52,20 officio exitio 54,15 Prusiæ] prusias 15 Bithyniæ] prusiæ 81,12 uxoris 97,1 reuertitur 123,19 ad inuadendum *L*² 192,18 sex] decem 239,19 locatim 245,24 a] e *Par.* 298,16 retinentis 319,22 crepidis 346,15 fide 353,9 ad uersum *A*²3 86,26 complebat 409,20 huiusmodi 438,5 probando *mg A* 446,2 uiolentæ 447,18 quis] qui 448,2 habuit *A*² 457,7 augusti 460,17 ipsam 461,25 macedoniam (*A*¹*?*).

Additamenta hæc:

140,16 AUT] in 443,2 insolenter] usus est 467,4 editur (*cfr. 1 b*)] uerum.

Omissio hæc:

182,22† rum at quem *(A¹?)*.

Transpositiones hæ:

43,3 ad hospitem se *(A?)* 140,17 sibi licentius.

10. Cum codicibus CDF.

Varietates hæ:

212,15 præstitit 341,14 exitium.

11. Cum codicibus CEF.

Varietates hæ:

166,5 irati hostis 171,13 inimici asserentis (*cfr. L.*) 175,19 consortium *ras. B* 176,17 iudicem 192,15 referret 196,16 homines 205,28 ausu *D*² 209,1 quodam 210,18 propriam rem 213,16 siracusanus 214,1 agrigentinum *Par.* 23 collocato 224,23 ornatius *A*² 228,7 ministrare 232,2 curiosa 21 ciuitati

22 reddita 234,19 ingratum A^2 235,14 ciuitatis 15 uoluntariam 237,22 quin 243,4 exsoluisti 254,9 et 20 auruspexque 257,17 Athenis, sed] atheniensium L^2A^2 258,4 quem affectum L^3 14 margine 266,16 tormento 268,20 prouectu 270,5 cor pia 276,18 namque animus nec uinci 278,15 Philippus 19 patientia L^3 281,12 iuuentutis 283,13 uniuersa] uictoriæ 288,20 curiatium 301,16 illam 304,7 imperii 309,13 urbani 311,11 damnare (*cfr. A*) 315,20 tam corporis quam 316,3 quam A^2 318,26 quo 323,8 prosperam 325,9 nisi] ubi 331,13 prudens 334,7 proxima se aqua 338,20 sententiis L^2 339,5 ac] ut 21 ante omnis] sibi 342,8 affuit *mg. A* 345,5 dicuntur 349,23 inse queretur 350,18 punicatos 352,23 [aditurus] 354,24 in 355,2 manducare 9 modo rarum 363,9 hac re] hoc 366,7 supremo (*transp. F*) 8 reddens 368,3 prospere *in ras. A.* 373,6 cognitio H^1 386,6 spectanti 387,22 scripsit 394,23 scurrilibus 396,5 facundiæ 397,4 perpolitus et 405,9 sui 409,12 insulæ] is 415,18 hoc 416,2 coruina 424,9 muciam et fuluiam 430,19 martis.

Additamenta hæc:

224,4 amicitiæ] se 257,18 castris] sed L^3A^2 267,5 uxorem] suspicans D^2 311,7 spectando] et 381,26 ac] per 404,17 aliena] tam.

Omissiones hæ:

251,2 et *poster. l.* 255,22 Decios 266,8 omnium 267,8 se 290,5 et 311,23 ne 326,23 futuris C^1 342,6 iamque] que *om.* 359,7 in 370,11 se 388,1 totius 416,21 efficacius.

Transpositiones hæ:

202,6 casus] *post* amicorum 245,27 adolescentiam et ingenium 303,9 quoque illa 408,14 incommodi humani.

12. Cum codicibus CEΓ.

Varietates hæ:

69,24 auctor L^2 440,15 fames A^2 450,17 tineius 459,21 poste.

13. Cum codicibus DEF.

Varietates hæ:

158,2 stilum meum C^2 179,1 cubiculum 259,9 iuuenili C^2 273,11 punitor L^2 292,11 exequendum 329,20 alitus 337,17 subiecit A^2 *Par.* 353,3 tum 383,16 prorogauit A^2 424,7 consulibus *Par.* 427,8 incrementum 430,7 infigi 435,7 atque A^2 454,15 aliquem A^2.

Additamenta hæc:

390,28 disturbare] circulum 410,11 delectatus] eius 417,26 præcipuum] sit A^2 433,27 primus] artifex *mg.* *A* *Par.*

Omissiones hæ:

195,2 si 198,14 est 243,14 ET—PATRIAM 273,27 capitalis 320,1 ut.

14. Cum codicibus DEΓ.

Varietates hæ:

60,6 iuuentus 76,4 ariopagus [A^2] 79,3 unum 99,16 luscinii 165,16 eam prouinciam A^2 173,14 eam A^2 *Par.* 184,23 moribus] armis an moribus A^2 216,4 in qua 242,21 ariopagum [L^2] 354,2 reipublicæ 397,27 appetendæ 427,8 etenim quem] quem enim 455,8 l. tullius.

Omissiones hæ:

107,11 inl. 135,1 DE HIS.

Transpositiones hæ:

105,28 hoc loco 264,6 die plenissime.

15. Cum codicibus EFΓ.

Varietates hæ:

180,24 totidemque 244,8 patriam 308,18 in 317,14 primo.

Additamentum hoc:

305,6 est] eis.

16. Cum binis codicum BCF*Γ inter eos B.*

Varietates hæ:

25,13 domestici *BC* 68,15 propius *BC Par.* 85,22 arripi *BC* 105,4 cognoscant *BC* 135,12 exactum *BΓC*² 147,2 sorte *BFL*²*A*² 157,1 cui] qui 168,14 contentio *BC* 185,21 phirne *BΓ*.

Omissio hæc:

96,27 tum *BC.*

17. Cum codicibus BE.

Varietates hæ:

26,20 samnitum 29,16 quia prima trunca secunda læta 46,24 tarquinios (*A*¹?) 90,15 ne quis 96,15 supersideant *A*² 16 triumpharet 117,32 cognosceret *C*² 133,15 theodoro *in ras. C* 140,9 ipsum 159,15 uidebatur. 191,1 multo *A*².

Additamenta hæc:

174,21 animi] affectum quem 187,11 sua] ei.

18. Cum codicibus CD.

Varietates hæ:

4,14 ammoneretur *[CD]* 64,13 conexum *[CD]* 87,13 balneorum 107,2 cognosceret 143,2 uadimonium *A*² 247,27 pro recentibus] prodentibus 273,19 *præn.* P.] c. 399,24 columinis.

Additamentum hoc:

277,26 animos] uerbis.

19 Cum codicibus CE.

Varietates hæ:

6,8 testantur 12, 22accepisse 27,22 X] XX [$\overline{XX}$ *A.* uiginti *CE*] 44,1 *A*] Paulus 24 diuturni 50,18 Atilii *D*² 55,15 et] atque 56,12 uendicari 91,9 ottulerunt *[CE]* 101,5 et] atque 123,5 sceuola *C*¹ diuturno *Par.* 182,12 ogulinus 183,27 duodecim] VII 210,22 tum 239,3 occidisse 248,16 claruistis 249,1 inuoluerim 252,7 ac] et 254,20 dicentis 277,26 in-

flammauerunt *E*[1] 287,27 subitum educere 300,12 uirum 319,22 quæque 347,3 obstupefacti 357,22 en quem 393,1 tantam] ea 402,14 animantia 404,21 modum et formam 417,15 orati *C*[1] 422,11 fore] fenore 433,2 hosustos] hos iunctos 437,8 namque Metellus 447,8 tabernacula 451,23 popilia 458,27 supplicationem 459,12 rei publicæ] tribunus pleb' *[CE]* 26 dicerentur *Par.*[2] 460,20 diogenis *[cfr. A]* 462,21 foueret *D*[2] 467,23 uictimario *Par.* 468,5 retiarii 7 nemogenis 12 assidionis *[E]* 14 assidione *[X]*.

Additamenta hæc:

26,8 Romani] uenturos 406,4 speciosissimis] solus 446,18 audacia] et.

Omissiones hæ:

12,10 e 253,9 ea 292,14 cum 391,2 suæ *E*[1] 413,13 enim *[LA]* 435,28 non.

Transpositiones hæ:

71,7 fuerat potio ipsis 172,13 statum ciuitatis 238,14 portanti onus scelestum.

20. Cum codicibus CF*[Γ]*.

Varietates hæ:

192,9 decem (X *CF Par.*) 205,14 mirabiliorem 224,24 regio *salu*tatum] equitum 225,3 strictim *[cfr. LA]* 308,25 numatii *CΓ* 316,7 subegit (*om.* qui) *A*[2] 347,26 uno.

21. Cum codicibus DE.

Varietates hæ:

25,14 ancii *L*[1]*A* regis marcii *C*[2] 35,22 habituram 37,24 si quem 41,21 himera *Par.* *A*[2]*C*[2] 49,14 hominis sed (*cfr. LA*) 50,12 ædes *margo C* 56,3 capras] in ea pecudes 60,1 caristiam 64,19 hodie *C*[2] 66,6 ouinis *mg L in ras. A* 70,16 prope *C*[2] *in ras B* 92,7 leuiter 94,11 ea] in ea 108,13 gestus *A*[2]*C*[2] 119,24 et togæ 130,17 fungeretur *C*[2] 143,7 prosper 205,18 uictoris 228,15 mincio 255,21 labentes 257,6 quod] quæ 279,9 persæ 288,12 extirpanda 290,14 accersitus [*cfr. LA*] 316,3

quam A^2 346,19 argumenti A^2 351,28 quia] quem 378,17 abundauit [*DE*] 394,19 alueo] aleis 399,11 argumenta *corr.* *A* 400,4 uultum A^2 401,26 athenas 410,22 iugurtha 415,4 uerum A^2 416,16 mereretur 20 dixit 427,9 ne] non 15 repræsentat 437,10 totam] iam A^2 440,12 tradunt 441,16 interpellare *Par. in ras. A* 443,20 balneo 445,15 sese A^2 28 alioquin 449,14 credidit A^2C^2 456,5 præcipuam admirationem] pro admiratione A^2C^2 460,17 accersiant C^2 468,26 stragmenta *in ras. C* 471,11 republica *in ras. C.*

Additamenta hæc:

32,17 pedestri] operuit exercita 50,16 Seruilio] et 52,1 sæuiens] huic *margo C.* 1 ademit] his uitam *in ras.* (*post* uocem *DE*) 186,13 diuitiis] eum 330,24 monuit] ut *Par.* 396,16 eloquentiæ] ei laus 398,25 seruiebant] itaque *margo A* 439,14 etiam] in medium 440,26 animo] autem 463,3 periculum] (c fr. 1 a) uitantibus 471,17 obtinente] rempublicam *mg C.*

Omissiones hæ:

8,6 quidem 24,1 *græca* 275,3 tum E^1 301,16 rem 317,29 adulti 425,6 ei A^2.

Transpositiones hæ:

37, beins est 112,8 pæne facit.

22. Cum codicibus D*Γ(F)*.

Varietates hæ:

28,9 nauim 215,1 *inscriptio DF* 236,20 auentinum 289,10 cognatas *DF* 318,19 breuis 413,24 præbuerunt *DF* 466,10 glandium.

Additamenta hæc:

182,3 consul] uti *m. 2 in marg.* 319,26 quos] in.

Omissiones hæ:

1,1 *inscriptionem om.* 402,9 est.

23. Cum codicibus EF.

Varietates hæ:

149,2 ac] et 154,16 pluribus (*B*) 155,11 ac] et an 159,8 sane-facit] plerumque enim temeritatem casus iuuat 17 præstantius 24 et] ex 160,9 at æque] tamen 23 maiorem 162,5 *inscriptio* 23 priores C^2 163,25 quintus 164,9 illustris 28 molientem C^2 166,26 solitaurili] solito 168,20 illata 169,7 tantum non] tantorum 180,1 atque 183,15 illustris 186,19 externa 195,23 secernebatur 207,6 oriri 210,26 fabium maximum L^2A^2 223,27 tamen] tum 225,18 consule 227,14 minitantem 24 faciendum 229,20 tamquam] iamque 25 his [*EF*] [243,2 astrictum] 3 læsis] legis 247,15 putauerit 248,1 cimon C^2 3 maximum 248,17 epasti (*cfr. LA*) 254,10 erexerunt 260,18 ab] a 262,15 ac] at 273,27 fescennius A^2 *Par.* 277,8 temperauerit L^3 288,8 et] dum (*cfr.* L^1A^1) 304,28 ipsos *in ras. D.* 309,15 iudicio 320, duplicant A^2 328,9 insequentibusque A^2 10 omitte 334,3 actam] mactandam 336,3 ac] et *Par.* 22 uis 340,8 equisona 341,4 hic D^2 344,4 munera 350,11 peterent 354,25 clausi 26 defecti 359,18 aliquantulum 363,21 pagano 364,25 opere 410,26 nec 415,11 morum] in eorum 416,14 quod] qui D^2 417,20 urbis] tiberis D^2 419,8 in quo 421,15 appiæ 422,12 ipse 20 igne 433,24 ululatus.

Additamenta hæc:

145,25 atque] ad 147,23 cuius] dicti 155,11 illinc] eum 161,1 prægrauat] qui A^2 166,21 curru] ergo 168,7 præstare] nequeo 254,15 testandæ] rei 265,14 ruentem] in 321,26 fructibus] ac.

Omissiones hæ:

218,3 quam 284,9 sibi 287,18 non 421,8 ibi.

Transpositiones hæ:

166,19 ei senatus 175,12 quoque liuii 195,19 cæsare quoque 213,1 regis philippi 301,5 iustitia repræsentari 349,4 metu metum.

24. Cum codicibus $E\Gamma$.

Varietates hæ:

1,20 decurerit [$E\Gamma$] 22,10 tunc 52,12 parit 75,15 ipsorum] eorum 99,10 Titi] cn. 127,1 epaminundas 190,23 familias 204,20 proh 241,21 † experet tollit] extat tollit 262,24 coruit [$E\Gamma$] 331,15 eum] illum 448,4 consulem 461,6 exquisitiore 467,7 iunius.

Additamenta hæc:

122,23 cuius] corpus 443,14 prospexisse] se D^2.

Omissiones hæ:

30,16 et 76,3 et 82,7 ad *post.* 118,5 hoc 125,19 adfirmante.

Transpositiones hæ:

119,1 quicquam se 368,8 neglexit morem 439,12 celeritate præcipiti.

25. Cum codice L.

Varietates hæ:

6,3 proprior L^1 8,16 canensem L^1 10,20 illirico 31,27 offeres (*sed* s *in ras.*) 83,3 reuocandum 91,1 expedire * 124,15 sex] sed L^1 212,28 isthimicum 237,11 mereretur L^1 240,2 Cyros L^1 242,10 Salamina L^2 420,1 hisdem.

Omissio hæc:

102,14 *præn.* C. *dett.*

Transpositio hæc:

305,15 *Titulum post* attingamus.

26. Cum codice A.

Varietates hæ:

75,29 prudentissimis A^2 248,20 spectare, 292,9 hæc, A^1 312,1 super A^1, 318,19 salebram *[A^1]*

Additamentum hoc:

27,16 nihilque] in (*fort. falso cod. A additum in ed. Kempf. mai.* pag. 140).

Transpositio hæc:

164,22 sibi nihil.

27. Cum codice B.

Varietates hæ:

24,26 neque 56,2 usu 87,8 his] is 95,23, ab] ad 157,9 (ottulit) 185,9 ac is 186,11 phirne.

Omissio hæc:

71,27 *præn.* Q.

28. Cum codice C.

Varietates hæ:

4,15 disciplinam m^2 (*in ras* CE^2) C^2 6,10 fracto 41,4 expiauit C^2 65,20 publica * auctoritatem 71,7 fulue 72,8 locum (o *in ras.*) *E* 81,16 quo C^1 111,2 pueri 124,19 in pectore 132,28 incocredonte C^1 157,12 cotius *corr.* *C* 184,25 influxerant H^1 205,20 inclito *corr.* *D* 206,4 ab] B 215,15 expletissimos rerum [*E*|L^2 *dett* 232,22 data 285,20 eripuit 299,13 obtentum 300,14 nam 315,6 superlatione 338,17 o nimis] omnis 359,13 pompilius C^1 360,3 publico *Par* 365,19 pilius 392,2 sublimitatis 424,1 corruptibile 440,2 hispaniam (A^1?) 450,4 sum 458,24 iuuenius.

Additamentum hoc:

291,6 certe] aut.

Omissiones hæ:

202,14 *præn.* Ti. A^2 289,10 intra 412,1 ad.

29. Cum codice D.

Varietates hæ:

31,13 (concurerent) 46,3 transnatauit (*in ras. D.*) 26 tarquino 71,23 bobus L^2C^2 75,23 moniti 85,18 Postumi] manli *in ras. AC* 27 Quintum *D* 134,17 reliquit *in ras. A* 231,4. mirabilius 251,23 cognosceret 254,17 olimque 269,8 legem 278,7 daret D^1 286,7 infimis 342,19 comitii 373,16 miluius 380,12 seruilio 393,3 nam A^2 426,12 Nam] Iam A^2 451,21 ac] et 454,23 curanius 459,16 fori.

Additamenta hæc:

81,10 Lyciorum] et 464,26 enim] eciam.

Omissio hæc:

118,8 propositum.

Transpositio hæc:

458,27 illas intento.

30. Cum codice E.

Varietates hæ:

2,3 claritatis*) 3,4 græco ritu, 5 hernuam 7 deorum 16 marciis (*omisso* martis) 4,1 cornelius] coruinus n. 11 P.] postumio 5,11 effectum] factum (*non omisso* est) 7,20 dedisset scribendum 8,5 pensarent 22 et] ac 24 quidem] propter E^1 10,5 nefandum 15 censum *Par.* 11,1 postumi leuinii 9 publii leuinii 19 et aque ex] æque (*in ras. D.*) 22,10 Terrenciam 24 in mea sede 24,18 addici 19 prianensibus 24 predicacione 25,5 assignauerunt *[E]* 12 et 22 treginta 27,8 in Sardenia [*(E) Nep.*] 9 Antü et $B.^2$ 10 celites 11 etiam] in 28,22 iecore 26 nec fuga 29,20 bruciis 27 exitum 30,12 occurrere 15 ipsam 23 dii spreti 31,5 ab amentia *mg L.* 12 tholomaide

*) a Kempfio receptum.

23 ea die qua 33,11 quorsum A^2. 34,7 somnium est secutus 19 munere 35,5 haberi] adire (*in ras. C.*) 11 ab illo ab alio 16 ac periculoso et graui L^2 16 heusebii *[E]* 37,22 demisso *(E)* 23 quinam 38,2 aduersata 7 atherii 13 murmulione 39,3 scruptandi 40,14 detentus 42,23 Itaque *(E)* 43,13 quoniam] qui E^1 14 saltem] tamen 14 denegaret 44,4 ac Pollux] et polus 7 aucinus [*E*] 18 minturnæ 19 abluisse 45,19 obuolutus 46,24 in pristinum 47,6 emissa 13 lucinius 19 aduertit 48,2 seruasse 7 præbuit] fuit 49,12 an in (*ras.*) 15 tantum non] tamen 15 edictum 16 phitie 50,2 euboee cellam 6 celle euboee 12 permansit *mg C.* 51,11, atheniensis *Par.* 16 potissime C^2 16 ex 52,2 Echedes [*Par Nep.*] 2 atheleta 52,7 qui C^2 *Par.* 21 scrofam 53,13 sacrorum delusa 54,7 in dexhere litore 19 dripetrue 55,16 potentissimorum regum 24 dictami *[E]* 56,7 potissimumue] uel 20 cū pluribus 57,2 urbe 4 Diues] *præp. inscript.* De institutis antiquis 5 qua nostræ] tam nostræ L^2 C^2 5 qua] quam L^2 C^2 58,13 curbilius 59,2 et] etiam 28 crederetur 60,14 processu rerum 25 iuuentutem] iuuenum uirtutem 61,14 paulo crasso 62,2 persem 24 gemino 24 lauro *corr. BC* 63,15 litorem incederet 22 filius] fieri 65,13 populi Romani] patrum 66,15 operibus] rebus 68,21 seramus 69,13 consequendi 21 perrexit 71,5 pertergi *et corr. C D* 8 ac] et 15 hæc 17 antiquis 72,9 pheniceis 14 Decimus] drusius *[E]* 19 equestri 73,15 damnata *corr. A.* 16 expleuerant 77,17 sineque plantu 19 additoque 26 expectenda 78,11 uilide *[E]* 79,25 quo C^2 81,1 plures *Par.* 83,10 tamquam] ac 85,18 Postumi] Malli 28 numicium 86,18 aduersum 30 impetrauit 88,22 disiectæ 89,2 arepto 30 L Marcius] marcius tribunus 90,3 iniusto] mesto 91,25 budelio 92,21 exituris] eos exituros 23 eorum 93,17 in una 22 plebeii 96,1 emissi 6 obruta 98,16 huiusmodi 17 uacationem C^2 24 consilium A^2 100,16 liuius Q. Salinator 101,24 m. merulum 25 romanorum 103,12 iudicium 104,3 literna 105,29 an 109,8 latino 110,6 ut 111,14] huius 112,3 contritos 4 repugnando 26 A *in ras.* Romulo *(E)* 113,4 voluit 114,13 plebem *(E)* 20 immanitatem 115,2 cupidus 8 consulibus 9 verniginem 118,21 togæque 120,19 signo] eo 121,11 cocius 122,23 erupto 123,7 quoniam] quem 11 ingessit 13 quem 124,7 siccinei (ei *in ras. H*) 13 uigesies

corr. C. 125,1 hastæ XVIIII 126,3 id 10 cælo] chaos *[E]* 15 tamalacri 21 Ochirade 25 signum 129,3 Gelonis] hieronis 5 ea 21 iis *(E)* 130,14 scæuolam 131,9 regis aures 10 huius 22 meliate 132,19 clearcho 133,4 effeminate 9 ambitum 135,8 magni et 17 noui sacerdotii creatione 23 tullo 136,10 m. emilium 24 ambitum 139,11 alobrogis *Par* 140,6 aui] qui 142,28 Brusiam 143,23 sextercium 144,4 nec 12 id 146,12 præstantia*) 25 consul 148,18 kartaginêsem 22 exercitus 149,19 is se] ipse 150,15 fabricate manus sunt 151,18 directas 154,7 etiam 10 rem publicam 20 et 157,2 quærebat 158,18 tractaretur 159,15 ex] eius *corr. C* 20 arigimimilas 161,12 obstupefactus 25 ac] has 164,25 merendis *et in ras. B* 29 re publica 166,22 tantum laudatur 167,11 ut] ait 168,16 ter clamari 172,4 comprehendendus 10 plebis *Par. corr. D* 173,13 tum illi milesio 174,12 ademisset 14 modici 22 eum] enim 175,23 temporis 176,18 testem C^2 F^2 18 eadem 21 Caminius 177,16 penetrarint 18 linguis] quibus relictis 182,18 Iam] quam 184,20 dono] domo H^1 185,6 commemoratione exteris 187,9 pompeium 193,24 promiscuis 194,20 cicerium 24 namque 27 scilicet] scipionis *mg* 195,2 Cicereio] cicerio 196,20 feruntque 25 attenciorem 197,1 ualenter] ualencia (*non add.* quidem) 2 fida 198,20 plancius 199,9 cognosceres 27 quod 200, 3 ac 16 armis C^2 *et in ras. A* 201,10 Conplectemur 16 direpcioni 202,11 atque] et 11 solatium 18 habuit 205,27 uindicauit 206,6 cinniano *[s. l. E.]* 24 obiecit] dedit 207,22 phitias 209,24 sum *in ras.* 211,1 paruæ 10 eo] et 14 Ita 18 comparauerit] comprobauerit 21216 renitescit 213,12 quæ ipse] quod 13 quod alio 214,19 benignissimum 217,9 Ne] Nec 28 albiam 218,17 scelesta 220,14 remisit 221,22 summo 222,29 posuit 223,15 exhortante *[E]* 224,8 apud quosdam A^2 L^2 226,1 mutauerunt 227.13 fumum 228,5 cluuia] diuinia 12 prompte retulisse] præ se tulisse A^2 229,5 ei] enim 12 æqualis] salutaris 27 Geminarum ea] geminauerunt 230,2 fuit quia tam multi quam grati 6 lacrimis] latinis 13 decessit 27 surexit 234,6 emerendi] emendandi 21 roma- 235,9 priori 236,2 et] ac 19 ciuis cum] qui tum 22 legem

*) a Kempfio ex. emend. Gertzii receptum.

237,1 Atque] at 18 exhorruit] erubuit 240,2 exulis 22 sortitum fuisse 241,16 reprehendere 246,15 capitolio 15 æde 247,2 deferret 18 cymonam 248,28 phynomus 249,2 sic et 4 totius 5 subinde] subitum *Præmitt. tit.* De pietate erga fratres et est pars huius capituli *[E]* 5 ultimum solitudinis 251,6 accepit 18 Æmilia 252,10 dexteram inde partem 32 Artissimis] *Præpon. inscript.* De pietate erga patriam cap. III *[E]* 253,21 ascendit *[E.]* 254,17 randuscolaria. 17 erandera 19 prætorio 255,17 imperii 256,8 districto 257,26 Is] Iste 26 dum 27 deterrima 258,19 percurrerent 259,7 et 14 equitum 14 manus 15 adiecta 261,10 nimium 18 infinito] infando L^3 20 ita 262,15 ariobargenes 263,7 parentum 264,16 atque 265,17 licuisset 17 carcere 26 lucius agellius 266,28 notauit] necauit 268,16 domandos 269,11 cassato 22 a Platone] appellatione 270,14 iis 271,11 per uim] perinde 275,5 a C. Plotio] a plantio 10 meuius 14 qui] quem *Par.* 279,22 deinde] nemum 280,1 iudicium D^2 9 proxime 282,2 nos hæc 5 delphilus 285,9 malius 26 potentis 288,4 malius curius 10 qui] qua ui *corr. E.* 20 prius] posts 23 sponsi] sponsam 289,24 eginati 290,22 solfu 27 totius 291,14 cambisses 294,29 citania *[E]* 296,21 uagandi 300,22 alienæ 23 mitilenus 303,14 asiæ 306,12 trascelionem 307,6 protinus idem 308,4 præstantiam 309,22 occursum 310,10 lis 313,25 titus p. rutilius 315,11 præcurrit 317,20 eius 26 ac 319,28 Itaque neque] ita neque 321,4 etqui 13 nam Q. Metellum 14 leui 23 aglasium 322,18 uatum 323,7 aduenisset 11 effert 324,7 continebatur 330,17 contrahere 20 compulisset 331,8 est] eciam 333,4 uictoris *mg.* 334,20 clam] cum 335,12 trecentos] ad se uocatos 336,5 controuersiam 18 Iam *corr. A.* 22 quæ 338,12 occurrenti 17 autem hi 20 uitulionis 342,8 euocationem 9 fidem *corr. D.* 13 ille 347,7 in summa 18 lucania 349,9 Age] aghatocles age 13 tuetur] tueretur 350,16 Marcus elius *[E]* 353,14 laturos arma] datis armis 354,2 contudit 6 abditorum *[E]* 17 sexdecim milia 356,10 defecisset *Par* 17 pharates *corr. D.* 358,18 honera possideret 359,14 anneus 20 ac] et 360,13 asciscere 361,3 mamurti 8 sordino 25 honestæ 362,12 Ti] titus 14 esset] erat 21 mota 363,17 quinquagesies 17 sextercium 364,10 populi romani 14 T] C 18 ceteris] extremis 23 heptacoreo 24

Balbum] bello 366,24 populus Romanus] pater eius 369,6 concionem 17 innocuus 370,7 A] *M. Par.* 373,1 aditus *[E]* 374,9 discrimine 375,19 adducit 20 dari 376,7 subobliteratum *E*[1] 17 districtam *A*[2] 378,13 androginen 22 c. cæsarem et III iterum seruilium 382,20 pecuniam, facultatem 383,14 Varus 16 qua 387,22 ac 388,11 cinerum] ciuium 389,2 et cetho 394,4 inertem 396,16 quesita est 397,12 eum 23 chireneicum *[E]* 398,10 quoniam] quia 399,17 Iterum] interrogatus 21 thesifonte 400,8 audiatur 401,11 alter] ille 26 achimenis 402,1 etiam] et 8 amplexu 403,22 tenebatur 406,29 aliquis] quis 407,14 uel] et *corr. D.* 408,17 arcatonius 28 uicesimum] XXX 29 ethesias 409,3 epyporum 8 illo 9 dandonam 12 latinorum 412,18 uolumini 415,4 in] a 417,13 imponere 419,16 Olympione 20 morbum 420,7 nonne *corr. D.* 12 ornate 421,2 liquatas 18 passibus 422,7 himeticas 424,1 detester 428,7 etiam] sed etiam 431,21 Zisemis] Cisenis 21 diogridis 433,5 benigno *corr. D.* 18 certamine 19 ignosco Athene 24 humanæ *(E)* 436,3 et huius 26 ingessit 437,24 *præn.* G. 28 mistum euomuit 30 rei publicæ] ppl'i româi *[E]* 438,18 conuerterentur] conuerteret 23 populo romano *corr. D.* 439,6 babylonem 27 texuerunt 440,5 Atqui] at quid *[E]* 13 cauati 442,26 ciuem] hammonis 443,22 plantium 444,9 pactam quæque 24 Bituito] biturcho 25 tum suam tum et 26 morantem 445,2 coniunxit 15 alto] altum 446,22 nimium 447,20 proconsulis 20 uiolentum 448,10 impulsus] impetus 12 conspicere *corr. D.* 449,15 diligenti 19 quam] tam 19 tam] quam 22 cartaginensium *[E]* 451,18 colinjin (?) *[E]* m. fuluius 25 popilia 452,2 popiliæ *corr. C.* 9 idcirco ab iis 12 tamiris 453,8 repone batur 457,3 madentes *corr. A.* 458,9 acciderit 18 altera mater] mulierum duarum altera *corr. D.* 19 in conspectu 26 decretam ei *corr. C.* 459,6 cum mario 27 agebat 460,10 etherius *Par* 462,4 phylomenem *[E.]* 13 unico 19 quem usitatum] quem bis tantum 463,20 extingui] mortem conscire 464,19 inclinando 465,13 inferior 21 timoris] timori 466,14 alligatus 467,26 colegio *corr. C.* 468,16 artenio 26 tantum non] tam similem ferunt ut 470,23 plenis] impletis *corr. C.* 472,1 ariathes.

Additamenta hæc:

10,4 succisum] dolens 27,6 *ante* triumphum] locutum 33,7 fuissent] cauere potuisset *(margo C.)* 38,14 illo] se *corr. A.* 47,13 studio] eius 50,9 loco] poni *(margo C.)* 21 postquam] et 52,14 Iasoni] quidam 55,16 (hæc)] quoque 56,17 magnitudinis] anguem *[E]* 58,7 qui] post 63,14 consule] tunc 66,4 facto] enim 68,14 etiam] eodem 74,9 erant] autem 91,7 Legioni] que 10 idque] ad 93,5 peperit] et 94,15 si] an 95,3 ita] optandum 96,2 Probentur] quoque 25 Itaque] scipio 103,15 Non] enim 110,12 trucidantem] et qui 112,10 ausa] est 113,16 consecranda] referre 114,14 suos] animarent 115,8 quæ] Q. Catulo 13 Volscorum] in se 25 sed non 119,24 superius] ita *corr. C.* 125,5 Flaccus] propter 126,15 adeoque] tam 127,20 sospes patrie menia] sed gloriosior non 135,6 excellentissimis] ornamentis 16 (sua)] pro inuiso et 16 enim] Romani populi 140,23 usus] est *(E)* 142,4 myrtea] semper *corr. D* 152,11 inparem] se *(E)* 157,4 protractum] ut 169,20 res] cum 173,5 ductus] uel iactus 180,3 Samnites] autem 181,2 (his)] contemptis 187,16 solet] bona mens præfertur diuitiis 197,7 femina] et 215,17 *ante* tot] et *bis* 241,10 est] sed *(E)* 248,25 ignes] Aetnæ 249,1 obscuriori] tamen 254,22 miserrimum] pico 257,10 exempla] attingam 261,25 filii] sui 263,24 dignitatis] militaris 274,18 fuga prius] subtraxit 280,26 adgnoscere] aut 322,16 quod] non 323,20 excitatam] dicebat 335,11 secum] de 341,9 specie] tenus 349,11 reliquisset] sed 350,26 Quocirca] nostra 354,25 Eadem] clade 375,19 formulam] recitant 380,18 fides] est 397,11 labris] eius (*transp. E.*) 404,9 Q.] mucius 406,13 manu] se 413,4 tolerabilior] est 415,19 ciui] neque 416,19 ipsum] Marium 417,1 inuidiæ] et 419,7 Eadem] etiam *corr. D.* 421,1 pretiis] in cena 424,1 detestere] an 442,26 diuinum] caput 454,11 actum] simulacrum 455,22 munere] in *corr. D.* 457,9 incolomitatis] Jupiter *corr. CD* 461,14 referendus] est 19 fractæ] testudinis 30 tragœdiam] iam 463,6 imbris] causa 465,7 rex] numidarum populo romano amicissimus 467,3 plerumque] et 469,7 Romam] frequenter *(E)*.

Omissiones hæ:

2,15 uel *pr. l.* 7,1 etiam 26,9 Quod 28,25 que 33,8 a Cæsare 41,11 ne — transferretur *margo* 50,13 Quinto 51,1 is 53,5 huic *mg.* 55,2 eum 11 communione *mg.* 57 adicit 11 *Inscript.* 59,8 et *pr* 62,16 etiam 71,11 constituendorum *mg.* 78,12 ibi 80,2 palliatus *E*[1] 82,20 inde 84,19 habet *(E)* 85,14 securi 86,4 tutum 110,22 enim 115,8 *præn. C.* 118,8 ex sententia 124,24 XIIII *Cras.* 128,6 is 153,24 tum 157,29, 30 Antonius tribuit 158,25 ita 161,19 medicus *mg. H.* 171,16 sibi 173,4 se 199,19 que 28 conuertere *mg.* 203,6 que 207,9 et *post. l.* 211,20 moenia *mg.* 218,18 et honoris 220,13 et 228,12 tam 229,4 etiam 240,15 protinus 241,16 que 245,2 ciuitas 255,8 P. 260,25 filios 262,11 esset 263,21 domi 280,12 quæ 284,6 nimiam 289,4 uindictæ 299,3 exilii 303,28 a M. Claudio 316,22 est *mg* 388,1 inter. *H.* 330,3 Nam 341,9 prima 356,8 id est 360,14 tuam 362,15 eas 365,3 quædam 373,17 in 388,1 inter 391,9 tantis 14 quasi 399.17 interpellatus 411,4 ante 417,11 tantum non 431,5 fere.

Transpositiones his locis:*)

110,17 111,11 113,3, 5 115,4 116,14 131,2 *Par.* 132,11 134,1 139,12 141,12 142,13 144,14 146,6 147,15 153,13 156,24 157,15—16 160,8 161,6, 10, 12 163,13, 24 164,14, 18 165,21 166,13 168,10 169,5 170,11 172,2 173,12, 16 177,7 178,1 179,8 181,9 182,9 183,7 184,4 187,3 192,1 204,26 206,1 207,9 208,9 211,14 216,1 221,19 222,3 223,6 226,10 230,11 231,10 236,18 240,4 244,9 255,3 278,6, 7 279,18 298,4 313,12 316,11 318,12 319,9 329,13 333,19 335,10 338.11 339,14 342,12 344,2 345,18 348,13 363,14 387,20 410,22 411,1 425,19 426,6 430,19 433,8 437,7 439,16 444,10 445,3 456,1 520,8 529,21 543,5, 7 555,3 561,10, 12 562,3 563,5 583,7 597,11 608,5 610,5 613,6 614,5 618,17 632,13 644,12 649,5 657,16 676,18 678,15 681,11 696,19 723,15, 731,15 739,3 740,5.

---

*) Numeri ad ed. Kempf. mai. referuntur, ubi de his transpositionibus videre licet.

31. Cum codice F.

Varietates hæ:

150,14 alluxit 159,9 proprius 20 Lacedemonicam 162,20 populum L^2 168,17 prorupit 173,13 talenti 178,10 prouinciæ 182,3 quam 190,10 et 204,17 theutonicis 214,11 hoc 226,19 atque 230,6 aliis 231,8 gratus A^2 233,23 arbitrium 235,24 ne] nec 242,12 opibus 243,20 quo] qui 258,15 utrique 265,24 susceptos 276,11 expetente 277,9 profuderit L^3 290,24 ausa 293,14 ei 304,15 reciperent 322,20 accipimus 332,25 neglexerunt 339,7 refugium 347,26 exercitu 352,27 negauerunt 361,19 iuueni 376,9 lateranensi 378,6 in iudiciis 386,24 infirmitate 391,8 futuræ 410,18 attestata 411,16 his] is 426,13 phyton.

Additamentum hoc:

427,14 exercet] sæuitiam *margo A.*

Omissiones hæ:

158,22 et 203,16 enim 307,24 *Præn.* C.

Transpositiones hæ:

233,11 ætate iam 349,9 si] *post* moenia 364,26 accusatore subiecto.

32. Cum codice *Γ*.

Varietates hæ:

221,11 infelicissimum 261,20 hisdem 264,11 percussus 284,28 humine (*Γ*) *Par.* 426,5 contemtioris 432,16 cum] cui 461,10 minimo.

Omissiones hæ:

107,4 quem 438,13 deinde 461,16 quem.

Transpositiones hæ:

161,23 corrupti] *post* Dareo 220,9 illius errori.

33. Cum epitoma Paridis.

Varietates hæ:

26,11 captus *margo m. 3.* 25 a Ioue 52,17 poterat 54,17 extensum 65,11 constringebantur 134,11 retinuit] *add* usuque (risu *Par.*) testatus est 179,11 postumio 293,2 consul 306,5 ancilla (*cfr. pag. 10*) 337,19 posset 375,14 eis.

Cap. III.

De cognatione codicis.

Codices Valerianos Kempfius primus accuratius æstimare conatus eorumque origo unde ducta esset ostendere in Ed. mai. (pag. 84 sqq.) demonstravit omnes qui tum erant cogniti codices ad archetypum quendam referendos esse, cui codicem illum (*H*) opposuit, ad quem epitomæ Paridis et Nepotiani reuocari posse viderentur.

Codicum vero duo genera esse statuit, quorum ad alterum Bernensis (*A*) pertineret, ad alterum qui essent recentiores *BCDEFI*, ita inter se cognati, ut duas efficerent quasi familias, quarum altera (*X'*) codices *DI*, altera (*X''*) *BCEF* contineret.

Deinde Kempfius, quum in comparationem optimum illum codicem Laurentianum, olim Ashburnhamensem vocasset, qui tam arta cum codice A cognatione coniuncta occurrebat ut »frater eius gemellus» appellandus ei videretur, omissis duabus illis recentiorum familiis profitetur (Ed. min. pag. XXIX) in codicibus recentioribus sincera originis indicia adeo non deprehendi, ut certæ stirpes ac familiæ in mixto illo genere constitui vix posse videantur. — Codicem tamen Guelferbytanum *F* quadam cum Berolinensi *D* affinitate cohærentem quodam modo e codice *L* originem traxisse voluit.

Quod ad cognationem horum codicum investigandam attinet, neque cum Kempfio sicut in *Ed. mai.* consituit crediderim in illis generibus quæ constituit omnes omnino qui extant Valerii libros suum locum habere neque rem, si modo satis multi in comparationem vocati erunt, adeo esse desperandam ut in Ed. min. voluit. Nam in tanta librorum copia

scriptoris nostri, quorum per omnem mediam ætatem frequentissimus erat usus, vix ad stirpes cognoscendas tam paucos adhibuisse satis erit.

Inter eos tamen codices, qui a Kempfio sunt collati, peculiaris quædam videtur esse ratio codicis Guelferbytani, qui *E* notatur, quocum mire consentit Holmiensis. Qui consensus non solum in corruptelis et interpolationibus cernitur, quibus uterque plurimis scatet, sed etiam in lacunis, ordine, orthographia atque scribendi genere, quæ supra plurima exempla suis locis disposita attulimus. Et in tanta multitudine corruptelarum non paucis locis etiam de bonis aut certe non contemnendis lectionibus conspirant hi codices, inter quas sunt quæ librariorum quidem coniecturis tribui non possunt.

Ut aliqua exempla afferam, initio iam operis (p. 2,3) hi codices habent *claritatis,* reliqui *alacritatis,* fortasse ex superscriptis duabus literis orta corruptela; II,5,5 (74,5) *continentiæ,* reliqui *continenter;* III,3 Ext. 1 (131,18) *omni* (*homini* reliqui codd.); III,7,5 (146,12) *præstantia,* quod Kempfius in Ed. min. Gertzio attribuit, quamquam ipse in Ed. mai. varietatem codicis *E* attulerat; V,4,3 Ext. 5 (249,5) *ultimum iam solitudinis,* quam lectionem Kempfius in Ed. min. Perizonii nomine affert*); VII,3,9 (339,4) *offudit,* quod Kempfius in Ed. min. emendationi Pighii attribuit, habent codices *EΓH;* ad VII,4,3 (347,7) Kempfius in apparatu crit. (Ed. min.) quærit: *an* in summa? — Id ipsum præbent *EH.* – Sed hæc quidem exempla, quibus similia addi possunt, e coniectura librariorum dicat aliquis pendere; de duabus quæ sequuntur ne suspicanda quidem videtur coniectura: I,6,5 (27,8) *Sardinia* (Sardenia H.) hi codices soli cum Nepotiano habent; nam quod Kempfius in Ed. mai. de fide codicis *E* se dubitare significat, consensus codicis *H* omnem dubitationem videtur removere; I,8 Ext. 4 (52,2) soli cum epito-

*) Hac de lectione quamquam dubitare licet, nihil tamen impedire videtur, quominus vera esse possit. Certe non videtur ad intelligendum difficilior (Cf. Gertzii Symb. pag. 282) quam quod scribit Cicero (div. 2, 43, 91) *extremum atque ultimum mundi.*

matoribus solita quidem scribendi errore præbent *Echedes* pro *Echecles*, quod nomen reliqui pessime corruptum tradiderunt.

Ex his exemplis iisque quæ supra plurima generatim disposita attulimus apparet intimam inter codices *E* et *H* intercedere cognationem. Multis etiam locis quamquam differunt inter se communis tamen originis indicia ostendunt. Ut unum einsmodi quod prætermisi exemplum addam, II,9,2 (98,21) pro *Iunius* cod. *H Uinius, E Uiminius* præbet.

Non raro quæ alter eorum omisit in altero transposita vel in margine suppleta occurrunt. Ita fit ut sæpius de communi eorum fonte iudicium facere possimus, qui quamquam ad contextum recensendum perexiguam habet utilitatem non tamen prorsus videtur contemnendus, ut qui in tanta corruptelarum atque interpolationum farragine aliqua tamen veræ scripturæ vestigia servaverit.

B.

De nonnullis locis emendandis et interpretandis.*)

I. 1,14 (p. 7,26): *Regulus — — — — — Karthaginem petiit, non quidem ignarus ad quam crudeles quamque merito sibi infestos [deos] reverteretur.* — Vix potest dubitari, quin corruptela in vocabulo quod est *deos* lateat. Quod vocabulum quamquam per se minus movet dubitationis, infestis nimirum diis Carthaginiensium et omni nomini Romano et Regulo ipsi ob mala, quæ Carthaginiensibus plurima intulerat, tamen quæ sequuntur ostendunt Valerium de hominibus, non de diis dixisse. Fortasse Valerius *illis* scripsit, quod et rei et totius sententiæ numero aptum videtur. Neque tamen potest negari quandam præ se ferre probabilitatis speciem illud *hostes* quod habet cod. *E.*

6 Ext. 1 (p. 33,6): *et si quod vestigium in mortali pectore sensus fuisset — ante de Leonida et a cesare Spartanis abunde monitum.* — Ut omittam lacunam quam ut coniectura expleamus vix contingere videtur, de manifesta corruptela, quæ est *a cesare*, pauca libet afferre. Quam e numeri nota natam existimans Torrenius opinatus est fuisse scriptum *a Leonida et trecentis Spartanis*, coll. III. 2 Ext. 3

---

*) In hac parte operis quum de sententia Madvigii aut Gertzii agitur, hæc eorum opera respicienda sunt:

I. N. Madvigii Adversaria critica ad scriptores Latinos Haun. MDCCCLXXIII.

Studia critica ad Valerium Maximum. Scripsit M. Cl. Gertz (in Tidskrift for Philologi og Pædagogik. X. Haun. 1873 p. 260—99).

(Leonidas) cum ccc ciuibus apud Thermopylas toti Asiæ obiectus . . . Præpositionem *de* in *a* commutari uoluit, confessus se nescire, quomodo Xerxes de Leonida admonitus esset. Illam Torrenii coniecturam ab Halmio receptam et Heræus*) in universum veram esse censet. Kempfio tamen admonente similitudini litterarum consulens scribendum existimat *de Leonida et CCC Spartanis,* admonito nimirum Xerxe a Demarato de Spartanorum fortitudine (Herod. VII, 101—104). Et videtur verisimile locum illum Herodoteum, quamquam ibi nulla Leonidæ ipsius mentio facta erat, Valerii animo obuersatum esse. Sed huic quidem generi scribendi minime videtur apte fingi mentionem de numero Spartanorum apud Thermopylas pagnantium ante pugnam fieri potuisse.

Videamus igitur, quid apud Xerxem dixerit Demaratus. Qui quum a rege interrogatus esset, putaretne Græcos cum hoste tam valido manus conserere esse ausuros, virtute Græcorum collaudata affirmavit Lacedæmonios, quibuscum nulli Dorum virtute essent comparandi, servitutis iugum numquam accepturos pugnaturosque, etiamsi non plus mille milites conficere possent. Deinde per ludibrium de unius adversus decem pugna interrogatus hæc de Lacedæmoniis adiecit: *Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἕνα μαχεόμενοι οὐδαμῶν εἰσι κακίονες ἀνδρῶν, ἁλέες δὲ ἄριστοι ἀνδρῶν ἁπάντων.* (VII 104) — Valerius et ipse (II, 7 Ext. 2) cum admiratione Lacedæmonios acie instructos his verbis commemorat: *hoc intra domesticos parietes accepto signo Spartanæ acies dimicabant.* Licet igitur suspicari eum etiam hoc loco Spartanas acies commemorantem scripsisse: *de Leonida et aciebus Spartanis abunde monitus.* Quod quidem summa litterarum similitudine commendatur, si credimus per compendium, quod non raro usu venit, fuisse scriptum ACIEB. Id unum quandam movet dubitationem, quod usus formæ nullo quod sciam exemplo confirmari potest, nisi quod Servius ad Virg. Æn. V, 581 *aciebus* reddit pro *choris.* Tamen inde ab antiquissimis temporibus genitivi et ablativi plurales in quinta quæ vocatur declinatione hic illic occurrunt, ut Cato ap. Prisc. 782 P. *facierum*

*) Spicil. criticum in Val. Max. Lips. 1893. pag. 583 (ex Supplemento XIX. Annalium phil. seorsum express.)

adhibet. Et illæ ipsæ formæ *specierum* et *speciebus,* quas Cic. (Top. 7,30) adhibere se nolle confitetur, apud Appuleium et recentiores sæpissime usu veniunt. Quæ quum ita sint, vix videtur esse, cur *aciebus* illud spernamus.

8 Ext. 6 (p. 52,14): *Diuinæ fortunæ uulnus Pheræo Iasoni *** exitii eius cupidus intulit.* Epit. *Par.* hoc modo: *Pher. Ias. quidam inimicus, cum eum conaretur occidere uomicam - - - - - - gladio percussit.* Lacunam Halmius suppleuit, receptis e *Par.* verbis *quidam inimicus,* ut mihi videtur, falso. — Apparet enim, epitomatorem festinantem non brevitatis solum causa, quod sæpe accidit, sed quiá ad ordinem verborum et sententiarum ab ipso commutatum aptius erat, verbum quod est *inimicus* aut pro Valerianis verbis *extii eius cupidus* adhibuisse aut addidisse. Legendum igitur videtur *Iasoni quidam exitii eius cupidus.*

Ib. 18 (55,21): *rerum natura . . . capreas . . . . sagittis confixas ad salutare auxilium herbæ dictamni tantum non suis manibus deducit efficitque ut comesta ea continuo et tela et uim ueneni uulneribus respuant.* — Illud *comesta Kempfius,* admonente per litteras *Gertzio,* e Nepotiano in contextum recepit pro codd. *concepta.* Sed nescio an si fors ita tulisset, pro illo hoc verbum recipiendum fuerit. Inest enim in *comedendi* verbo quædam quasi consumendi vel abutendi notio, quæ ad sententiam minus apta videtur (Cfr. X, 12 Ext. 6 *comestis omnibus*). *Concipiendi* autem verbum de medicamentis sumendis proprium est (Cfr. Curt. 3,6).

Et epitomatorem hoc loco id egisse ut sententiam scriptoris, non verba redderet etiam ex eo videre licet, quod *eiectant* non male pro *respuant* dicit.

II, 2,7 (p. 65,6): *instrui . . . (imperia) . . . anulis aureis patiebantur, quo talium rerum usu auctoritas magisiratuum esset ornatior.* L A cum plerisque codd. præbent *quod talium,* quod retinendum videtur. Durius enim sonat, quod verba *quo* et *talium* quasi eodem referuntur; neque quid aliquot locis collatis voluerit Kempfius satis intelligo, quum per se ipsum appareat sine ulla offensione dici posse *quo auctoritas m. esset ornatior.*

Deinde codd. mss. ita: *Quorum quemadmodum maiestas*

amplificabatur, ita abstinentia artissime constringebatur. Constringebantur Par., quodHalmius sequente Kempfio, sine causa e Val. emendari voluit. Nam quum epitomator non omnia Valeriana describeret, facile fieri potuit vel debuit, ut formam verbi mutaret. Neque enim minus apte dicimus *abstinentia constringi magistratus* quam *abstinentiam constringi magistratuum.* Cfr. II, 10, 6 *constrictum fati necessitate*; 10, 8 *astricti continentia mores;* VII, 2 Ext. 14 *(legibus) pauperes constringi;* Liv. XXXIX, 1, 6 *inops regio, quæ parsimonia adstringeret milites.* Dubitare igitur licet, an lectio Paridis vera sit, quocum consentit cod. *H.*

3, 1 (p. 67,1): [Marius] *uetustati non sane propitius memorque, si militaria signa humilitatem spernere perseuerarent se - - - capite censum imperatorem conpellari posse.* -- Lipsii coniecturam quæ est *militaria signa,* quam olim improbaverat Kempfius (Cfr. Ed. Mai. p. 188) iam in textum contra codicum auctoritatem recepit, qui omnes *militaris ignauia* præbent. Quod quidem rei ipsi et sententiæ minime ineptum eo magis commendari videtur, quod apud Sallustium (I. 85) Marius in ea oratione, quam in scribendis ad bellum Jugurthinum militibus habuit, nobilitati ignaviam atque superbiam identidem obiicit: *contemnunt novitatem meam, ego illorum ignaviam* (15); *divorsissumas res pariter exspectant, ignaviæ voluptatem et præmia virtutis* (20). Quæ oratio ut ad superbiæ insectationem atque ignaviæ potissimum spectat, sic hoc loco ignavia apte commemoratur. Tamen quum in optimis codicibus a man. 1. verbum *perseuerarent* plurali numero scriptum sit, ita fortasse restituendus est locus: *si militares ignavia humilitatem spernere perseverarent . . . . .*

3, 2 (67,9): *Is (P. Rutilius) . . . doctoribus gladiatorum arcessitis uitandi atque inferendi ictus subtiliorem rationem legionibus ingenerauit.* Illud *legionibus,* a Pighio e codicibus receptum, quamquam sententiæ aptum est tamen dubium videtur num in contextum contra meliorum codicum auctoritatem sit recipiendum, qui cum Paride *legibus* præbent. Atque Paridem in suis codicibus ita legisse ex eo concludi potest, quod *instituit* scribit pro *ingeneravit,* quod eos videtur fugisse, qui etiam apud Paridem scriptum volunt

legionibus.*) Fortasse igitur non est aspernanda Torrenii sententia, *legibus* tuentis. — Ne id quidem mihi persuasi, *excursationibus* quod paulo infra (§ 3) occurrit, in *excursionibus* e Paridis epit. corrigendum esse. Nam præterquam quod fortasse licet dubitare possitne adhiberi verbum *excursionis* pro eo quod est *eruptio*, cogitantibus præsertim, quæ vis in verbis *currendi et cursandi* sit, non facile intelligitur, quomodo factum sit, ut *excursationibus* pro *excursionibus* irreperet.

5, 3 (p. 75,30): *inertia . . . in forum perinde ac delictum aliquod protrahitur fitque ut non facinorosæ, ita erubescendæ rea culpæ*. Illud *non* addiderunt Kempfius et Halmius, Perizonium secuti, sed falso, ni fallor. Ut enim sententia excluso illo vocabulo optima fit, ita addito languidior evadit. Dicit autem Valerius inertiam erubescendæ culpæ non minus fieri ream, quam si facinorosam commiserit. Aliis enim verbis repetit ut assolet, eandem sententiam, quam paulo ante expresserat. Neque quidquam minus egisse videtur, quam ut doceret atque ostenderet, quamvis id verum esset, culpam inertiæ non esse facinorosam.

6, 7 (p. 76,22): *Idem Massilienses quoque ad hoc tempus usurpant, disciplinæ grauitate, prisci moris obseruantia, caritate populi Romani præcipue conspicui*. Codd.: *Inde . . . usurpant disciplinæ grauitatem*, quæ sine diffiicultate retinere posse videntur. Brevius enim scripsit Valerius pro his: *Inde (i. e. ab Athenis) receptam Massilienses — grauitatem*. Et id quidem facile videtur fieri posse, ut *inde* ad Athenas vel Athenienses referatur, de quorum moribus ad Massiliensium commemorandos transit Valerius. Neque videtur esse, cur copulam inter *obseruantia* et *caritate* cum Gertzio desideremus, licet non plus duo sint membra orationis. Nam quæ potest esse copula inter hæc tam diversa, quibus multa adjici possunt? Ceterum tria illa orationis membra minus apte coniungi videntur, quorum duo eodem fere spectant. Nihil igitur videtur esse, cur a codicumauctoritate recedamus.

6, 7 (p. 77,16) - - - *corpora ad sepulturæ locum plaustro deuehuntur sine lamentatione sine planctu. luctus funeris die*

*) Gertzius hoc quoque videtur respexisse; vult enim apud Paridem legi *instillavit*.

domestico sacrificio adhibitoque necessariorum conuiuio finitur. Omnes, qui nunc extant codices, *dies* præbent, quod facillime retineri postest, si *luctus* aut cum Torrenio ad *planctu* genitivo casu referas, aut cum Perizonio et cod. H. deleas. Quorum neutrum displicet. Facile enim fieri potuit ut pro glossemate adscriptum vocabulum illud in contextum irreperet. Neque potest negari luctum ab illorum funeribus omnino afuisse, si quidem minus affectione animi quam apparatu quodam et pompa lugentium cernitur luctus. Ita Ciceronem quoque sensisse ex iis concludere licet, quæ de veterum funeribus, commemorat. Scribit enim (Leg. II, 25,62): *nostræ quidam legis interpretes, quo capite iubentur sumptus et luctum remouere a deorum Manium iure, hoc intelligant imprimis sepulcrorum magnificentiam esse minuendam.* — Animaduertendum est præterea apud neutrum epitomatorum ne minimam quidem luctus mentionem occurrere. Quin etiam de suo addit Nepotianus: *mortem quippe in bonis æstimabant.* Sed vix credideris, si quid de fine luctus apud Valerium invenissent, id utrumque fuisse prætermissurum. Ne de *adhibito* quidem e Paride recipiendo persuasit nobis Kempfius. Nam quum prætermisisset epitomator *domestico sacrificio*, vix potuit scribere *addito*, etiamsi ita legerat. Itaque in hunc fere modum locus quam proxime ad codicum fidem restituendus videtur: *corpora .... deuehuntur sine lamentatione, sine planctu [luctus]: funeris dies domestico sacrificio additoque necessariorum conuiuio finitur.*

7, 7 (p. 96,26): *Q. Catulus M. Lepido collega suo cum omnibus seditionis copiis † extinctoque .... reuertit.* Fortasse post *copiis* adjiciendum est *pulso* (Cfr. per. Liu. XC: *a Q. Catulo collega Italia pulsus et in Sardinia frustra bellum molitus periit*).

9, 1 (p. 98,18): *ite igitur et non odiosam exsoluite stipem, utilem posteritati numerosæ. Non odiosam* est coniectura Madvigii pro corrupta codicum scriptura *nodosam*, quam alii aliter defendere aut sanare frustra conati sunt. Madvigius et ipse, quamquam iugeniose ut solet, quomodo oriri potuerit corruptela ex *non odiosam* (semel scripto *no*) docet, sententiæ tamen minus bene videtur consuluisse. Vix enim vide-

tur esse censoriæ dignitatis ad eiusmodi quasi excusationem descendere. Desiderat autem sententia totusque orationis numerus quod opponatur vocabulo *utilem*. Legendum igitur videtur *otiosam*, quod et sententiæ optime satisfacit nec litterarum nimis repugnat similitudini. Quod ad corruptelæ originem declarandam attinet, recte omnino videtur judicasse Perizonius librarios *nodosam* scripsisse, quod *stipitis* vocabulum in animo haberent.

10, 2: *(prædones) læti, quod Scipionem uidisse contigisset, ad † lares reuerterunt.* Hunc, de quo multi dubitaverunt, locum, nulla esse causa videtur cur infelici cruce notemus. Nam et est usitata hæc locutio *ad lares reuerti* pro *domum reuerti* et apud Valerium, magnifica nimirum verba semper sectantem, persæpe *lares* vel *penates* hoc sensu adhibita occurrunt. (Cfr. VII, 7,1: *postulabant ut auitos eius lares possiderent;* VI, 3,1: *penates ab imis fundamentis eruti sunt*, ne alia afferam exempla). Neque satis intelligo, quid spectans Gertzius (p. 270) hæc dixerit: »*Qui essent lares prædonum per maria errantium, non intelligebam*». Prædonibus enim per maria errantibus certa domicilia nihilo secius opus sunt. Atque constat gentes maritimas, ut Cilices, piraticam fecisse. Neque mihi magis de corruptela persuadet Nepotianus, qui Valerii verba sic reddidit: *læti hac beatidudine suam classem conscenderunt.* Epitomator enim, quæ viderat ampliora, simplicius, ut fit, reddidit. [Ita et Paris, ut unum afferam exemplum, VI, 3, 1 *penates eruti sunt* reddit *domus diruta*]. Quid autem attinuit, si *ad naues reuerterunt* legisset, hæctam simplicia suis verbis reddere? Quod *classem conscenderunt* scripsit, verisimile videtur eum quæ in nostris exstant codicibus et in suis invenisse, si quidem *classem conscendere* sæpissime idem significat atque *classe proficisci*. Ceterum non modo necesse non est hoc loco maritimos prædones cogitari, sed verisimilius etiam videtur finitimos prædones fuisse, cogitantibus præsertim quam vasta atque deserta quamque obiecta prædonibus fuerit illis ipsis temporibus Campania finitimæquæ Italiæ partes; uno enim anno in Apulia septem millia honimum de rapinis damnati sunt.*) Atque

*) Cfr. Mommsen, Röm. Gesch. (VI) I p. 662.

dixisse Valerium de prædonibus finitimarum regionum iam ex eo suspicari licet, quod initio narratiunculæ verbum *confluendi* adhibuerat. Cuius verbi formam *confluxerant* haud scio an aptiorem Codd. *E H* præbeant.

III, 2, 16 (118,12): *qui cum ab hoste in acie uehementer † paruulo peteretur.* Fortasse legendum *[paulo] uehementius.*

2, 23 (122,23): *cuius capite, umero, femine saucio, oculo eruto, scutum C et XX ictibus perfossum apparuit.* Codd. *E Γ H* post *cuius* addunt *corpus,* quod non prorsus contemnendum videtur. Nam præterquam quod id forma *saucium,* quæ exstat in codd. LA quodam modo commendat, peropportune corporis vulnera ictibus quos acceperat scutum opponuntur itaque concinnior evadit oratio. Et apparet quam facile fieri potuerit, ut inter verba *cuius* et *capite* vocabulum illud propter litterarum similitudinem excideret. Neque quidquam videtur prohibere, quominus defecti, non mortui corpus significetur.

2, 23 (124,3): *uisoque imperatore armis non amissis, sed bene impensis cum laudem mercreris, ueniam petisti,* ***quod sine scuto redisses.*** Verba quæ sunt *quod — redisses* Kempfius ex epit. Paridis supplevit, ut videtur, falso. Apparet enim Valerium idem iam dixisse verbis, quæ sunt *armis — impensis,* quæ quia epitomator prætermiserat necesse erat verbis de suo additis sententiæ consuleret. Sed epitomatoris verba in contextum recepta languidiora occurrunt.

Ne paulo quidem infra (§ 24) videtur esse cur ex epitoma Paridis *eorum* inter verba Valerii inculcemus. Sententiam enim suis verbis, non verba scriptoris epitomator reddidit. Retinenda igitur scriptura codicum: *sex et XXX spolia ex hoste retulisse, quorum in numero octo fuisse, cum quibus inspectante utroque exercitu ex prouocatione dimicasset.* Neque illud *quorum* minus apte ad sensum vocabuli *hoste,* quod præcedit, refertur quam si dicitur: *ut . . . hoc idem generi humano evenerit, quod in terra . . . collocati sint* (Cic. N. D. 2, 6, 17).

2, Ext. 4 (126,21): *Othryadæ quoque pugna pariter ac morte † speciosa Thyreatium laude quam spatio latius solum cernitur.* Etiam hoc loco crux illa infelix removenda videtur. Nihil enim dubitationem commovet. Videtur hoc fere dixisse

Valerius, Thyreatium quamvis exigui spatii solum tamen speciosa Othryadæ morte nobile latius innotuisse. Quia *cernitur* hoc loco, ut assolet, absolute dicitur, non est, cur cum Gertzio *) adiectivum requiras ad *solum*. Et propter speciosam Othryadæ mortem neque solum ipsum, ubi mortuus erat, tam speciosum quam nobile vel clarum factum est neque intelligitur, quid sit *solum, laude quam spatio latius*,**) nisi forte his verbis idem quod scripserat Valerius significatur, *solum latius cerni*. Ut igitur frustra videntur esse quæ, haud improbante Kempfio, a Gertzio ad locum, nulla emendatione egentem, emendandum allata sunt, ita, si Paridem audimus, iudicare licet omnia recte se habere. Refert enim epitomator, ut oportet, adiectivum quod est *speciosus* ad Othryaden eiusque mortem.

3 Ext. 4 (133,13): *Anaxarchique † non uitam modo deseruit, sed mortem reddidit clariorem.* Ad hunc locum coniecturam vix admittentem Cod. H solus, quantum invenio, præbet *anasarchique uitam modo non deseruit etc.*, contortiora illa quidem, sed a consuetudine Valeriana fortasse non prorsus abhorrentia.

IV, 3, 4 (179,7): *Deinceps et his uacemus, quorum animus aliquo in momento † ponendi pecuniam numquam uacuit.* Fortasse *ponenti . . . . . . uacauit.* (Cfr. Sen. brev. vit. 2 *queruntur, quod . . . adire volentibus non vacaverint.*)

3, 6 (180,20): *Fabricius Luscinus . . . . . . $\overline{X}$ æris et V pondo argenti et decem seruos sibi missos in Samnium remisit.* Illud *decem* quod Halmius e Par. pro codd. *totidem* recepit, epitomatoris auctoritate non satis confirmatum videtur. Nam quid impedit quominus credamus eum maiorem ex iis qui præcederent numerum repetisse. *Totidem* si legerat certe non potuit describere, nullo antea numero adhibito. Neque abest suspicio eum ob id ipsum pecuniam non numeratam reliquisse, quod minor videretur. Utcumque est, nihil ad locum fortasse insanabilem emendandum epitomator adiuvat.

*) Symb. p. 272.

**) Dicit enim Gertzius l. c. ordinem verborum hunc esse: *Thyreatium solum, laude quam spatio latius, Othryadæ pugna pariter ac morte speciosum cernitur.*

7, 1 (201,24): *felicitatis cultus maiore ex parte adulatione quam caritate erogatur, certe suspectus est perinde ac plus semper petat quam inpendat.* Codd. *adulationi quam caritati.* Vereor ne iusto pronior fuerit Kempfius ad coniecturam Gertzii recipiendam, ubi coniectura opus sit nulla. Nam cultum illum felicitatis non, ut voluit Gertzius, felicibus hominibus sed suæ quisque utilitati tribuunt homines,. Acceptus igitur adulationi, non caritati est referendus. Ceterum eiusmodi verba sæpe ad rem pro persona referuntur etiam apud scriptores quorum multo simplicius est dicendi genus atque temperatius quam occurrit Valerii. Cfr. Plin. Ep. III, 21,2: *Prosecutus eram uiatico secedentem* (Martialem): *dederam* hoc *amicitiæ, dederam etiam uersiculis, quos de me composuit.* Nep. Att. 6,5: *quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori neque spei tribui uiderent.* (Cfr. etiam quod Gertzius ad VI,3, 9, *sobrietati poenas pependisse* attulit).

V, 1, 1 a (215,10): *Ante omnia autem humanissima et clementissima senatus acta referam. qui, cum Karthaginiensium legati ad captiuos redimendos in urbem uenissent, protinus his nulla pecunia accepta reddidit iuuenes numerum duum milium et septingentorum et XL trium explentis † simis rerum tantum hostium exercitum dimissum, tantam pecuniam contemptam, tot Punicis iniuriis ueniam datam: ipsos legatos obstipuisse arbitror . . .* Apparet mendum iam in Archetypo fuisse, ubi ni fallor *explentissimis* scriptum erat. Quod mendum suspicari licet ita natum esse, ut propter syllabarum similitudinem oculi librarii, ut fit, ab uno ad alterum verbum transcurrerent. Ita fortasse fieri potuit, ut huius modi exciderent verba: *explentis. <Hoc et in clementis>simis rarum.* Sententia hoc modo constituta facilius accusativos cum infinitivis qui sequuntur cum Gertzio (p. 278) pro exclamatione accipere possumus, nisi magis placebit ad verbum *obstipuisse* referri.

2,1 (p. 227,11): *Marcium patriæ* ** *conantem* — — — — — — — — *Veturia mater et Volumnia uxor nefarium opus exequi precibus passæ non sunt.*

Quamquam ad lacunam explendam multa, quæ sententiæ satisfaciant, conquiri possunt, vix est ulla in emendando probabilitas, nisi credimus librarium, quod non raro fit, oculorum errore deceptum a verbo *patriæ* propter similitudinem litterarum, quæ exciderunt, ad *conantem* transcurrisse. Ita fieri potuisse crediderim, ut verba *perniciem* vel *pestem parare* omittererentur. (Cfr C. 4,1 ut — — — pæne pestiferum adversus se ducem experirentur).

3, 2 b (p. 235,13): *Cuius clarissima opera iniuriis pensando cinis uici ignobilis eum ac desertæ paludis accolam fecerunt.* Illud *uici,* quod per se satis languidum uidetur nescio an et numero orationis repugnet. Quo cum accedat, ut verbi *accolæ* propria atque præcipua esse cum aquarum nominibus coniunctio videatur, non est quod hoc verbum, iam a Perizonio exclusum,*) contra auctoritatem codicis *L* retineamus.

2, 10 (231 14): *quorum laudem † adiecta lege condicio auget magis quam extenuat, quoniam quidem quæstum contempserunt nulli alii rei quam quæstui uiuentes.* Non persuaserunt mihi viri doctissimi, Halmium omnia recte se habere existimantem errasse. Nam luce clarius apparet opus illud publicum non potuisse nisi mercede constituta addici. Id ipsum igitur, quod mercedem lege coacti acceperunt libitinarii, laudem non attenuavit, quia ea una erat condicio funeris conducendi.

3, 4 (238,7): *(Popilius) gaudio exultans Caietam cucurrit et uirum, mitto quod amplissimæ dignitatis, certe † salubritate studio præstantis officii priuatim sibi uenerandum, iugulum præbere iussit.* Lectionem *salubri studio* **), non aspernari uidetur Kempfius., et id quidem merito. Ratione enim et via ostendit (Ed. mai. p. 412) quomodo inde nasci potuerit *salubritate.* Ne ablativus quidem, quem improbat Madui-

*) Vide Ed. Torren. p. 450.

**) Quod dicit Kempfius l. c. hanc esse coniecturam Fabricii, fallitur. Nam si Torrenio credimus (Ed. p. 754), Fabricius in codicibus suis ita legit viditque Torrenius in duobus codd. (Med. sec. Barb. prim.) lectionem illam, quæ et in cod. H. exstat.

gius (Adu. crit. II, p. 325) immutato paullum alio verbo offensionis quidquam habebit. Atque orationi aptior videtur quam coniectura Maduigii, quam si receperimus totius sententiæ numero nocebitur. Quis enim non videt inter se opponi *amplissimæ dignitatis* et *priuatim sibi uenerandum?* Crediderim igitur ita scribendum esse: *certe salubri studio præstantis officium* vel fortasse *præstandi officii priuatim sibi uenerandum.*

3 Ext. 3 (p. 241,7): *Phocion uero his dotibus, quá ad pariendum hominum amorem potentissimæ iudicantur.*

Vix est dubium quin, hoc loco verbum aliquod *diligendi* exciderit. Respicientibus tamen et rem ipsam et littarum incipientium similitudinem verbum *caritas* maiorem quandam fortasse habebit probabilitatem, ut suspicari possimus Valerium *ad caritatem pariendam hominum* scripsisse.

3 Ext. 3 (p. 241,19): *dandi et accipiendi beneficii commercium, sine quo uix nita hominum † experet tollit quisquis bene merito parem referre gratiam neglegit* — Videtur mihi legendum esse *uita hominum esse potest* quod ad rem ipsam et sententiam non negabit aptissimum esse qui hos locos Ciceronianos contulerit: *de or. II, 5, 20 omnes ei sumus, ut sine his studiis vitam nullam esse ducamus, Læl. 6, 20 nec sine virtute amicitia esse ullo pacto potest;* ib. 22 *qui potest esse »vita vitalis» ut ait Ennius, quæ non in amici mutua benevolentia conquiescit.*

6 init. (p. 253,1): *(patriæ) maiestati etiam . . . . auctoritas parentium uires suas subicit, fraterna quoque caritas animo æquo ac libenter cedit, summa quidem cum ratione, quia euersa domo integer [status] rei publicæ status manere potest, urbis ruina penates omnium secum trahat necesse est.* Quamquam de hoc loco restituendo nihil pro certo affirmare audeo, tamen crediderim verbum *status* quod includitur sententiæ minime repugnare, licet aliquo modo sit corrigendum. Fortasse *euersæ domo (-ui) inter statum* vel fortasse *integro statu rei pubicæ status manere potest.* Certe eiusmodi sententia vere est antiqua, legentique mihi hunc locum in mentem venit quod dicit *Thuc.* II, 60: *ἐγὼ γὰρ ἡγοῦμαι πόλιν πλείω ξύμπασαν ὀρθουμένην ὠφελεῖν τοὺς ἰδιώτας ἢ καθ' ἕκαστον τῶν πολιτῶν*

εὐπραγοῦσαν, ἀθρόαν δὲ σφαλλομένην. καλῶς μὲν γὰρ φερόμενος ἀνὴρ τὸ καθ' ἑαυτὸν διαφθειρομένης τῆς πατρίδος οὐδὲν ἧσσον ξυναπόλλυται, κακοτυχῶν δὲ ἐν εὐτυχούσῃ πολλῷ μᾶλλον διασώζεται.

6,4 (255,1): *e uestigio picum † morsu suo necauit.* Quum minus sit verisimile, ut Ælius prætor picum interitum sibi portendentem denticus potissimum laceraverit, editorum alius aliter locum corrigere conatus est. Neque, si credimus Valerium ad impetum quendam exprimendum ita scripsisse, non displicet pronomen illud *suo*. Si coniectura periclitanda est, *picum mortuosum* velim, quod maxima litterarum similitudine commendari videtur. Neque videtur esse cur de adiectivo *mortuosus* pro *exitiosus* usurpato nimis dubitemus præsertim in Valeriano genere scribendi.

6 Ext. 4 (p. 258,14): *cum inter Karthaginem et Cyrenas de modo agri pertinacissima contentio esset* . . . . Illud *modo* e *Par.* receptum est, quod tamen verbum epitomatoris videtur esse posse, etiamsi Valerius *margine* scripserat, quod præbent codd. *C E F H* quam proxime ad similitudinem litterarum accedentes, quæ in codd. *A L* exstant.

7,3 Ext. 1 (261,30): *iuxta enim Antiochum sedens, ut eum ad introitum Stratonices rubore perfundi et spiritu increbrescere eaque egredíente pallesere et † excitatiorem anhelitum subinde recuperare animaduertit* . . . Vix credere possumus *excitatiorem* Valerio tribuendum esse. Dicit enim iuvenem illum intrante Stratonice paulisper refectum, abeunte rursus sopitum et quasi moribundum iacuisse. Itaque, ut paulo infra pulsus venarum modo vegetior modo languidior fuisse dicitur, hoc loco requiritur quod *spiritu increbrescere* opponatur. Quare non minus ad rem quam ad literarum similitudinem aptum videtur legere *exiliorem anhelitum* unde *(excitiorem) excitatiorem* facile videtur oriri potuisse.

8,2 (263,15): *Huius æmulatus exemplum Cassius filium* **suum Sp. Cassium** . . . . *necari iussit.* Verba, quæ sunt *suum Sp. Cassium,* a Kempfio e Par. recepta, videntur rejicienda esse, ut quæ glossema vel additamentum epitomatoris redoleant.

Vix enim crediderim fieri potuisse ut ita Romanus scriptor nomen gentile iterum repeteret; eoque minus de supplendis

verbis cogitemus, quod epitomator hoc loco id minime videtur egisse, ut verba Valerii retineret.

1,11 (p. 274,13) *Libidinosi centurionis supplicium M. Lætori Mergi tribuni militaris œque † similis foedus exitus sequitur.* — Ut est consuetudo Valerii a virtute quadam collaudanda vel a vitio vituperando ad novum eiusmodi exemplum transeuntis commenmorare esse inter se consimilia, sic nescio an etiam hoc loco verisimile sit eum scripsisse. Si in *œque* corruptelam e compendiosa scriptura natam credimus, fortasse ita accipiendum est: *animique* vel *animoque similis.* Utraque certe forma compendiose sic scripta sæpius occurrit, ut huiusmodi corruptela facile oriri potuisse videatur. (Cfr. pag. 9, ubi 283,13 eius modi corruptelam exscripsi.)

2, 12 (p. 283,15) *idem* (Cascellius) *cum multa de temporibus* ***Cæsaris*** *liberius loqueretur* — — — — *duas res* — — — — — *magnam sibi licentiam præbere respendit* . . . . Qua de causa Kempfius, admonente per litteras Gertzio, illud *Cæsaris* inter verba Valeriana ex epitomatore assumpserit, vix potest intelligi. Nam præterquam quod apud epitomatorem omnia fere hoc loco verba scriptoris aliquo modo commutata occurrunt ob camque sem minus in eo adiumenti videtur esse ad singula verba supplenda, accedit, ut verbum *Cæsaris* epitomator, sicut is locum reddidit, addendum fortasse existimaverit, ut intelligi posset, a quo poena libertatis Cascellio esset timenda.

Sed Valerius cum iam ante exposuisset, quid Cascellius de triumvirorum actis sensisset, quæ omnia epitomator transposuit, nihil videtur fuisse, cur hoc loco Cæsaris nomen afferret; si credimus de temporibus Cæsaris liberius locutum esse Cascellium ac non de sequentibus, præsertim senectute confisum. Utcumque id est, certe nihil videtur esse, quod non credamus epitomatorem illud verbum de suo addidisse.

ADDENDA.

Pag. 1. Signum codicis quod est *Valerius Maximus N:o 20 (c. 31: 2)* resfertur ad catalogum manuscriptum qui inscribitur: Katalog öfver manuskripterna i Kgl. Bibliotheket upprättad af L. Hammarsköld.

CAP. I. **hæc sunt addenda:**

inter varietates:

283,17 amantissime videntur 285,28 Sp.] p.

inter omissa:

a) 107,5 iocorum 124,7 ad 131,18 est 143,9 plus 149,10 ui 191,4 publicæ 207,14 ex his 241,17 Quod cum 243,6 reprehensionis 259,15 strata 286,2 ergo 402,18 sæpe *4*19,2 suæ.

b) VI, 7,1 (211,12—13) quam — uti.

inter transpositiones:

2,3 deos enim reliquos *Torr.* 4,13 æterni ignis 5,12 uirtutis et onoris 10,8—9 potissimum ibi a Cæsarianis militibus 23,17 uirium in ea 71,24 Proserpinæ feminis 133,13 non] *post* modo 144,19 seruatas esse 148,16 eorum ducem.

CAP. II:

inter varietates:

1 a. 4,21 eorum indulgentia deorum 101,11 consultantis.

1 b. 3,6 XV uiros *LABDE Nep.*

6. 112,12 hosti *A-E.*

7. 169,6 tot] tam *B-Γ.*

inter additamenta:

7. 116,20 egregius] *add.* tamque *B-E.*